

Summblatt

*M-s. 201
3.*

295.

6

DISSERTATIO HISTORICO ECCLESIASTICA
ET POLEMICA
DE
NON TEMERE ABROGANDIS
PERICOPIS EVANGELIORVM
ET EPISTOLARVM

QVAM
MENSE AC ANNO SAECVLARI II
MEMORIAE PACIS AVGVSTANAE SACR
A' D' XXV' OCTOBR' MDCCLV
PRAESIDIO
IOHANNIS BENEDICTI
CARPZOVII

S' THEOLOGIAE DOCTORIS ET EIVSDEM
PROFESSORIS PVBLICI ORDINARIJ AC
FACVLTATIS THEOLOGICAE ASSESSORIS
IN
AVDITORIO MAGNO THEOLOGICO
PVBLICE TVEBITVR

A V C T O R
GEORGIVS LIPP, VLMENS
S' THEOL' CVLTOR ET DVC' SOC' TEVTON' MEMBR' ORD

HELMSTADII
LITERIS MICH' GVNTHERI LEVCKART

DISSERTATIO HISTORICO ECCLESIASTICA
 ET POLEMICA
 DE
 NON TEMERE ABROGANDIS
 PERICOPIS EVANGELIORVM
 ET EPISTOLARVM

CAPVT I
 ORIGINEM ET HISTORIAM PERICOPARVM,
 QVAE VVLGO EVANGELIA ET EPISTOLAE
 VOCANTVR, EXHIBENS

Σ Υ Ν Ο Ψ Ι Σ

I. <i>Pericopae Evangelicae et Epistolicae, qua occasione, aetate, et quibus auctoribus selectae? Sententiae quinque</i>	III. <i>Pericopae in festis MARIAE. Nominatim, festo 1) Annunciationis, 2) Visitationis, et 3) Purificationis MARIAE</i>
II. (N) <i>Particulae fixae dierum festorum. Speciatim, Pericopae 1) die festo Paschatis, et 2) Pentecostes</i>	V. <i>Particulae, festo IOHANNIS et MICHAELIS, item, feriis Sanctorum, sacrae</i>
III. 3) <i>Die natali CHRISTI, 4) Festo Ascensionis CHRISTI, 5) S. Trinitatis, 6) Ἐπιφανείας 7) Die festo Circumcisionis CHRISTI</i>	VI. (α) <i>Pericopae fixae dierum dominicalium. Speciatim α) Evangeliorum</i>
	VII. β) <i>Epistolarum</i>

I

NEMO ignorat, praelectionem publicam librorum sacrorum, et vtriusque quidem Testamenti, fuisse olim consuetudine introductam in ecclesia primaeua, ac deinceps morem, qui vel hodie viget, sensim inualuisse,

A

ualuisse, quo peculiaria pensa literarum sacrarum, coetibus Christianis explicanda, seligebantur. a) Sed quam originem, quos auctores haec ipsa habeant pensa, et quonam tempore selecta fuerint singula, variae diuersorum sententiae deprehenduntur. Et primum quidem, omnino videtur verisimile, Synagogae Iudaicae exemplum, in qua *Paraschae* Legis, Propheticaeque *Haphtharuae* in Sabbatis praelegebantur, occasionem dedisse in ecclesia Christiana, quosdam pericopas *Euangeliorum* atque *Epistolarum* substituendi, b) ac populo explicandi. Sed primus quis fuerit, et quonam vixerit tempore is, qui Iudaeorum ad imitationem instituit ita, historicorum diffusio est non leuis. Sunt qui putant, VVALAFRI-
DVM STRABONEM, saeculi noni scriptorem, c) HONORIVM que *Augustodunensem* d) referre initium pericoparum Euangelicarum ad aetatem *Apostolicam*. Existimant, originem instituti, primis legatorum Christi successoribus attribui ab his duumuiris. At enim vero, quemadmodum ipsa scriptorum quos afferre solent, e) verba, parum conueniunt, ita etiam istorum repugnat opinioni IVSTINVS MARTYR, f) dum scribit, diebus

a) Egit ex instituto de hoc more CAR. DV FRESNE, in *Glossar. Med. et Infim. Latinit. T. II*, p. 238

b) Sententiam hanc ornarunt IOH. DE VOISIN, *Observ. ad Prooem. Pug. Fid. p. 99 et 133*: IOACH. HILDEBRAND, *Diss. de Concionib. Vet. II, §. 15*

c) *Lib. de Reb. Ecclesiast. Cap. XXII*, inserto *Bibliot. Patr.* per MARGAR. DE LA BIGNE editae, T. VI, p. 899 f. Pluribus illa com-

memoravit PHIL. MORNAY, *de Sacr. Eucharist. I, 3, p. 104*

d) *In Gemma animae, L. I, Cap. 88*

e) Conf. IOH. HENR. THAMERVS lib. mox laudando, *Cap. I, Sect. I, §. 12 et 13, p. 31. f*

f) *In Apolog. II pro Christianis p. 98.* (ed. HVTCHIN.) Τὰ ἀπομνημονεύματα τῶν Ἀποστόλων, ἢ τὰ συγγράμματα τῶν Περὶ τῶν ἀνεργῶν Χριστοῦ Εἰρηωπέι. *Commentarii*

bus Solis lectos fuisse commentarios Apostolorum *μεγεις*
 2 *εὐχωμεν*, prout tempus tulerit. Plurimi scriptores arbi-
 trantur, g) distributionem pericoparum iam saeculo quar-
 to fuisse factam in ecclesia Graeca, ac THEODOSIVM
 Imperatorem petiisse ab Episcopo Romano, DAMASO,
 mos ut idem in Latina introduceretur ecclesia. Itaque
 placitum esse, ut ab HIERONYMO *Euangelia Domini-*
calia sint selecta. Hanc distributionem non modo ipsam
 tum DAMASVM, sed et tertium ab eo successorem, ANA-
 3 STASIVM, ratam habuisse. Referunt alii h) particio-
 nem hanc ad MVSÆVVM, Massiliensem concionatorem
 saeculo quinto, et illum tempore LEONIS I, Pontifi-
 cis Romani, hortatu autem S. VENERII, sui Episcopi,
 4 Euangelicos dicunt textus elegisse. Alii, GREGORIO
 M., Romano Episcopo saeculi sexti, tribuunt negotium
 hoc: quod nimirum leguntur in *homiliis* GREGORII,
 in quibus easdem, quas hodie vsurpamus, pericopas
 5 Euangeliorum explicauit. i) Tandem etiam prope o-
 mnes statuunt, has portiones diuinorum librorum, tem-
 poribus demum CAROLI M. assignandas esse. In quo
 tamen si arbitrantur, primum fuisse CAROLVM M.,
 qui curauerit seligi particulas quae hodie explicantur in
 concionibus Christianorum, fatendum est, eos falli. k)

A 2 Nam

tarii Apostolorum vel scripta Pro-
phetarum leguntur; PROVT
 TEMPVS FERT

g) IOH. BONA, *Lib. II, Rer. Li-*
turg. Cap. VI, Num. 2. LEO AL-
 LATIVS *Diff. I de Libris Eccles.*
Graccor. p. 53

h) Vid. GENNADIVS, *Continuat.*
Catal. Hieronym. de Viris Illustr.
Cap. LXXVI. Adde RVD. HO-

SPINIANVM, *de Orig. ac Ce-*
rimon. Festor. Dier. apud Chri-
stian. Cap. VIII, p. 15 b: qui tamen
 etiam monet, hoc institutum
 VIGILIO Papae attribui

i) CASE. CALVOER, *Ritual. Ec-*
cles. P. I, L. II, c. 22, p. 491.
 FRITIVS, *Intrad. in Lect. N. T.*
Cap. XXXI, p. 41

k) Instar omnium conferatur IOH.
 LAVR.

II

IGITUR constat, pericopas, hodie fixas, non vno et eodem tempore coepisse, sed *prioribus septem saeculis* auctores et emendatores earum, varios, vt HIERONYMVM, MVSÆVVM, GREGORIVM M., ac sine dubio plures alios, fuisse, donec illae tandem *saeculo octauo* a CAROLO M. partim in hunc hodiernum redigerentur ordinem, partim in omnes ecclesias inducerentur, regionibus Imperatoris subiectas. Quodsi autem antiquitates ac liturgias peruoluimus priscas, deprehendere nobis videmur, particulas librorum sacrorum, *diebus festis* recitatas, praecessisse ex parte, eas, quae *diebus Dominicis* leguntur et explicantur. Nam, quemadmodum Iudaei solebant in sollempnibus diebus festis seponere ordinarias lectiones, et alias temporis congruas substituere, *n*) ita etiam veteres Christiani sacras particulas, diebus festis conuenientes, seligebant. Non erit nostro ab instituto siue alienum siue iniucundum, pauca delibasse *de origine certorum* (non quidem omnium,) *textuum*, qui hodie populo explicari solent. *o*) Quod ad principem

A 3

atti-

n) Iudaeorum ritus ac caerimoniae, magistrorum placitis, quam auctoritate librorum sacrorum, magis nituntur. Sic *festo Paschatis* praelegere solent Iudaei in Synagogis *Canticum Canticorum*. Conf. IVL. BARTOLOCC. *Bibl. Rabb. P. II, p. 736*. *Festo Septimidarum* siue *Pentecostes*, hodierni certe Iudaei, primos tres tresque ultimos versus omnium capitum V. T. confuse praecipitant. Nam, quod HILDEBRANDVS, *Diff.*

de Concionib. Vet. C. II, §. 15 extimat, illos quondam substituisse ordinariae lectioni libellum *Ruthae*, id videtur adhuc testimonio indigere. Tandem *festo Scenopegias*, videri antiquis temporibus recitatos fuisse tres Psalmos, qui על-הרתת super *torculari* inscribuntur, nempe *Hymnum VIII, LXXXI*, et *LXXXIII*; id S. V. meus Praefes alia occasione explicabit

o) Qui plura desiderant, adire possunt

attinet diem festum, nempe *Paschatis*; ex EVSEBII, p) AVGVSTINI, q) et CHRYSOSTOMI r) testimoniis patet, prioribus saeculis praelectam fuisse *historiam resurrectionis Christi*, primo die ex *Matthaeo*, et sequentibus tribus diebus ex *reliquis Euangelistis*. s) Sed GREGORIUS M. t) iam saeculo sexto sermonem habuit in pericopam Paschalem, e *S. Marco* decerptam, *capite XVI, vers. I ad 8*, eam, quam vel hodie concionibus interpretantur. Similiter IOH. MABILLONIVS u) ex prisco quodam

sunt THAMERI *Schediasma, de Origine et Dignitate pericoparum, quae Euangelia et Epistolae vulgo vocantur*, quod ab anno inde 1716 Ienae aliquoties editum est, non sine multis insignibusque erroribus. Leuia enim sunt haec quae REIMMANNVS in *Catal. Bibl. Th. p. 19* contra monuit, prae aliis *παρογομασι*, huius libri. Interim ad hanc sectionem *Diss. nostrae, THAMERI Caput I, eiusque Sectio I ac II* pertinet

p) *Hist. Eccles. Lib. II, Cap. 17, p. 110* (ed. GVIL. READING)

q) *Lib. Sermon. de Tempore, Homil. CXLIII, p. 289. Opp. T. X* (ed. Theolog. Louan)

r) *Homil. LXIII, Opp. T. V, p. 951* (ed. Francof)

s) *Conf. 105. BINGHAM, Orig. et Antiq. Eccles. Vol. VI, 14, 3, d. 3, p. 64* et b. IOH. ANDR. SCHMID. *Hist. Fester. et Dominic. p. 123 seq.*

t) *Vide Lib. I Homiliar. in Euangel. p. 504* (Opp. T. I, edit. Monach. Benedict)

u) *De Antiq. Liturg. Gallicana, Lib. II, p. 106 seq.* Sunt autem *Lectio-naria*, libri ecclesiastici, e quibus certae pericopae, siue ex *Euangelis*, siue ex *Actibus et Epistolis*, publice praecleguntur. Codex lectionum, ex *Euangelis sumtarum, Ευαγγέλιον*, item *Ευαγγελισάριον* ille, qui particulas ex *Actibus et Epistolis* excerptas continebat, *Ἀπόσολος*, vel *Προζαπόσολος*, vocabatur. De horum origine et conditione egerunt LEO ALLATIUS, de *libris Eccles. Graccor. Diss. I, §. 3 p. 34 seq.* BERN. MONTEFAUCON, *Palaeograph. Graec. p. 233.* NIC. RAYAEVS *Diss. praemissa T. II. Act. Sanctor. Mail, p. 42.* Ad-di potest IOH. CASP. SVICERVS, *Thef. Eccles. vocib. Ἀπόσολος Ευαγγελισάριον Προζαπόσολος*

SIDONIVS APOLLINARIS, *Lib. III, Epist. u ait, Lectio-narium primum a Claud. Mamercor anno 450, in vsum ecclesiae Vien-*

dam saeculi septimi *Lectionario* ostensum dedit, non alias iam tum pericopas, quam hodie, explicatas fuisse diebus Paschatis; quocum *Eucarye* *Anglo* etiam contuenit *Homiliarium*, x) saeculo sequenti opera ALCVINI euulgatum. Die festo, quo de *missione* agitur *Spiritus Sancti*, iam itidem fuit saeculo septimo nota lectio super *epistolas Iohannis*, capite XIII, vers. 23 vsque ad finem. Sed quia vnico saltem die celebrabatur Pentecoste in quibusdam ecclesiis, propterea *Lectionarium* modo laudatum vnam saltem hanc adduxit particulam, feriis secundi ac tertii diei omissis. Est autem aliud *Kalendarium Dominicarum*, ad vsum Breuiarii Romani descriptum ante nongentos annos, et a LEONE ALLATIO y) publicatum, in quo legitur non tantum rota hebdomas sollempnis fuisse, sed etiam eadem quae hodie praeleguntur, pericopae *Euangelicae*, diebus tribus assignantur prioribus. z) Quod ad *Epistolarum* spectat praelectiones, quamuis ex HIPPOLYTI, *Portus Romani* Episcopi, *Canone*, a) (secus quidem ac alii b) putant,)

Viennensis paratum esse: et aliud pro ecclesia Massiliensi, *Musaeum* consecuisse circa annum 458, GENNADIUS auctor est de *Script. Eccles. Cap. LXXVIII*. Sed vtrumque est deperditum. Antiquissimum enim huius generis *Lectionarium*, *Gallicanum* habetur, e MSC. mille annorum a MABILLONIO editum. Vid. BINGHAM *Orig. Eccles. Vol. VI*, p. 71

x) De quo lege CAROL DV FRESNE, *Glossar. Med. et Inf. Latin. Voc. Comes*. GVIL. ERN. TENZEL. de *Ritu Lectio. Sacr. §. LVI*. et Celeb. IOH. HENR.

VON SEELEN in *Select. Literar.* p. 252

y) *Diatrib. de Dominic. et Hebdomad. Graecor.* p. 1497 seq. annexa eius *Tract. de Eccles. Occid. et Orient. perpetua consensione*

z) Addi possunt EDM. MARTENE, *Thef. Nou. Anecdor. T. V*, p. 66, et GVIL. PEYRAT, *Antiquitez de la Chapelle du Roi de France*, p. 506

a) De HIPPOLYTI *Canone Paschali* ex instituto disseruit GVIL. CAVE, *Hist. Lit. Scripor. Eccles.* p. 104 sq. Add. BINGHAM, *Orig. Eccles. Vol. VI*, p. 70

b) THAMER, de *Orig. Pericop. cet.* p. 101 f

tant,) nihil omnino euincatur, et ante CAROLVM M. pericopa Paschalis ex I *Epist. ad Cor. XV*, 1-20 explicata sit; certum tamen est hoc, a primis inde temporibus die Quinquagesimae lectam fuisse historiam de perfusione Spiritus Sancti super Apostolis ex *Capite II Actuum*, versib. 1-13. Id quod ex *Glossa* quadam AMBROSII, c) saeculo quarto Episcopi Mediolanensis, traditur

III

SVB FINEM saeculi secundi *dies natalis Christi* celebrari coepit. Huius festi mentionem fecit primam THEOPHILVS, d) Caesareae Palaestinae Episcopus, qui tempore Caesarum COMMODI ac SEVERI vixit. Quo die, sicut dubio caret, sectiones Euangeliorum quae historiam continent natiuitatis Christi, tum praelectas fuisse; ita iam inter ATHANASII, e) CHRYSOSTOMIQUE f) homilias reperiuntur quaedam de censu Mariae Θεοτόκος ex *Lucae Capite II*, 1-15, habitae istis feriis. Atque hanc ἡμερῶν adhuc hodie in sacris conuentibus explicare solent. Deinceps, sequentibus saeculis hae omnes quae nunc sunt, particulae, praelectae fuerunt. Nam apud GREGORIVM M., g) item in *Lectionario* MABILLONII, *Kalendario* ALLATII, h) ALCVINI *Homiliario*, tandem apud

- HAY-
 e) *In Actis Concil. Aquilei. Can. XC, de Consecr. Dist. 4*, (HARDVIN. *Concil. T. II p. 610*). AMBROSIVS scribit: *Sequitur spirituale signaculum, quod audistis hodie legi. Ad quae verba Glossa in hunc modum addit: Hodie; scil. in die Pentecostes. quia lecta fuerat Epistola de aduentu Spiritus S. in Apostolos*
 d) *In Epist. Paschali apud BEDAM T. VII Homil. Aestiuat. de Temp. p. 95*
 e) *Homil. in Conf. s. Descript. B. Mariae ex LVC. II, Opp. T. II, p. 49*. Explicationi haec verba praemittuntur: *Ἡμερῶν αἰετος τῆς Ευαγγελισῆς Λευκῆ λέγοντος, cet*
 f) *Homil. in Natal. Domini LVC. II. Conf. HOSPINIAN. de Dieb. Fest. Christ. Cap. III, p. 33*
 g) *Lib. II Homil. in Euang. p. 410 Opp. T. I*
 h) *Kalendarii huius antiquitatem de-*

HAYMONEM, saeculi noni Episcopum Halberstadiensem, i) non alia, aut certe in paucis diuersa, *Euangelia* allata sunt. k) Neque etiam est, quare dubitemus de lectionum *Epistolarum* antiquitate, quamuis testimonia, quemadmodum de Euangelis, non extant tam accurate. Certe in *Lectionario Gallicano* vestigia occurrunt, l) non alios, quam nunc, textus, licet ordine hodie immutato, tribus his feriis destinatos fuisse. Quae die *ascensionis* Θεωρεῖσθε πρὸς legitur primo e capite *Actuum*, eam περιεκοπήν iam AVGVSTINVS m) et ATHANASIVS n) commemorarunt. Quid quod ex homiliis GREGORII M. o) patet, orationem sacram super particula *Marci XVI, 14-20* ab eo habitam esse, quam dixit *ex more praelegi*? Et, quamuis saeculo septimo ecclesia Gallicana paullo recesserat a Romana, p) sequenti tamen aetate, auspice CAROLO M., ad eandem denuo normam reuocata est.

monstrauit STEPH. LEMOYNE
T. II *Obsorv. ad Var. Sacr.* p. 389
i) In *Homiliis*, fol. XVII. XX
k) Post diem sanctum natalis Christi, feria S. Stephani multis a saeculis inde celebrata est. Iam saeculo quarto illius festi meminit GREGORIVS NYSSENSIS, in *Orat. in S. Steph.*: aut, si mauis, (teste PHOTIO, *Cod. CCLXXI.*) ASTERIVS *Amasenus*. inter cuius etiam *Homilias* haec oratio a FRANC. COMBEFISIO edita est. Verba haec sunt: *Ecce, charissimi, nos festum ex festo agimus. Heri, Dominus Vniuersi nos ci- bavit: hodie nos pascit Domini imitator. Quomodo ille? Christus hominem pro nobis induit:*

Stephanus pro Christo hominem exiit: Christus speluncam vitae propter nos subiit: Stephanus propter Christum de spelunca exiit. Christus fasciis; Stephanus pro Christo lapidibus, inuoluitur
l) Vid. THAMER. *lib. cit.* p. 98. 99
m) *Epist. CXVIII ad Ianuarium Opp. T. II, p. 190 A* (ed. Louan)
n) *Opp. T. II, init. Λόγος εἰς τὴν ἀνάληψιν τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ*
o) In *lib. Homil. P. II*, coll. cum *Prologo ad b. I.*
p) Ut patet ex *Lectionario MARIL- LONII*, in quo pericope *Marci XVI* ad feriam tertiam Paschatis refertur
B

est. q) In festo sacrosanctae atque adorandae Trinitatis, etiam tum, quum ille dies adhuc sacer esset nomine *Octavae Pentecostes*, r) Euangelium tamen de colloquio Christi cum Nicodemo, *Iohan. III, 1-15*, fuit praelectum in plerisque ecclesiis. Hoc in iisdem quas aliquoties laudauimus *Liturgiis* deprehenditur. *Festum Epiphaniae* aut *Θεοφάνειας*, praecipue ob sequentes causas, s) quartum iam ante saeculum celebratum est. Alia fuit, quod ecclesia Orientalis statuebat, hoc die *sexto Ianuarii* *ἐπιφάνειαν* Christi in carne factam: alia autem, isto die Gentiles, nempe Magos Persarum, sollempniter ad Christum vocatos fuisse. Itaque BASILIUS M. t) non solum historiam natiuitatis Christi ex *Matthaei capite I* explicauit, sed etiam illam de aduentu Magorum ex *capite II*; morem sequutus ecclesiae Graecae, quae *festum Natiuitatis et Epiphaniae* vno simul die vsque ad tempora CHRYSOSTOMI, celebrauit. Hoc festum THEODOSIO Iuniori u) tam sanctum fuit, vt septem per dies, antecedentes, sequentes, iusserit forum condere. Et GREGORIUS NAZIANZENSIS x) dignitatem

q) Conf. ALCVINI *Homiliarium*

r) Originem diei dominicae, *S. Trinitati* sacrae, fuisse commemorant GVILIELM. DVRENTVS, in *Rationali Diuin. Officior. Lib. VI. Cap. 114*, p. 406 b seq. (ed. Lugd. 1605) et IOH. DALLAEVS, *Lib. II de Obiecto relig. cult. Cap. 17*, p. 278 f

s) Alias, praeter has, causas commemorant IOH. CASSIANVS *Collat. SS. Patr. Coll. X, Cap. 2*, p. 345. (ed. HENR. CVYCKII) et PETR. CHRYSOLOGVS,

Serm. CLVII, p. 89. Add. ISAAC. CASAVB. *Exercit. II ad Baron. Sect. 11*, p. 168 f

t) In *Serm. eis τὴν ἀστυὰν τῆς Χερσῆς γέννησιν*, Vol. I, p. 310 f. (ed. Parif. c. n. FRONT. DVCAEI)

u) *Interpret. Lib. II Cod. Theodos. Tit. 8 de Feriis*, §. 2. (p. 139) Conf. IAC. GOTHOFREDI *Comm. T. I*, p. 143 (ed. Ritter)

x) In *Orat. XXXVIII in sancta lumina*, *Opp. T. II*, p. 610. Hanc orationem in festo Epiphaniae habitam fuisse, euincunt IAC.

tatem illius fecit tanti, vt ceteris sollempnitatibus sacris prae-
 7 tulerit. Quod ad diem attinet *festum circumcissionis Christi*,
 initium anno ciuili dans, strenis et gratulationibus faustum;
 ISAACVS CASAVBONVS, y) HOSPINIANVS, z) at-
 que alii putant, IVONEM Carnotensem vndecimo saeculo,
 mox saeculo sequenti S. BERNHARDVM, esse pri-
 mos, illius festi qui meminerint. Fatentur, *Octauam*
natalis Domini iam a saeculo inde quinto celebrari, et
 priscos rituales ac liturgicos libros hunc simplicem prae-
 se titulum ferre, sed *Festum Circumcisionis* non comme-
 morare; hoc enim, saeculo demum tertio decimo, a *Con-*
cilio Lugdunensi in catalogum festorum anniuersariorum
 relatum esse. a) Sed in eo non leuiter errare videntur.
 Nam et GREGORIUS M. vtramque inscriptionem iam
 coniunxit; et *Lectioarium* illud ac *Kalendarium* priscum,
 diem octauum post Domini natalem, promiscue modo
Octauam Domini, modo *Circumcisionis diem* nominauit, et
 publice legi pericopam ex *Lucae Capite II, vers. 21*, per-
 hibuit.

IIII

SINGVLOS dies festos, nomine *Mariae* insignitos,
 sciendum est, non tam in *Mariae*, quam *Christi*, a *Ma-*
ria nati, honorem, olim institutos fuisse. Sed post *Con-*
cilium Epbesinum, in quo haeresis NESTORII, *Mari-*
am Θεοτόκον negantis, damnata fuit, inualuit, vt cultus
 1 *Virginis sanctae* identidem augeretur, ac dies festi in illius
 honorem dedicarentur. Praecipue *festum Annunciatio-*

B 2 nis

BILLIUS, *Obs. S. Lib. I, c. 21*, et z) *De Dieb. Fest. Christian. Cap.*
 LVD DE LA GERDA, *Aduers. IIII, p. 31*
S. Cap. CXXI

y) *Exercit. II ad Proleg. in Amal.* a) *Plura lege apud SCHMID. Hist.*
Baron. Sect. 9, p. 130 *Fest. et Dominic. p. 69*

nis *Mariae*, (quod propter Angeli salutationem *Xαεριστος*, propter ipsum nuntium *Euangelifimus* *b*) quondam vocabatur,) primarium ac sacrosanctum festum a CYRILLO nominatum est, idque ob eam causam, quod *in eo de Filii e caelis descensu agitur*. Est quidem inter sermones ATHANASII, *c*) scriptoris saeculo tertio, aliquis, in quo leguntur haec ipsa verba, quin sacra pericope ex *Lucæ capite I, versibus 26-38* concioni fuit tradita. Sed, quia auctor huius orationis acre pugnat aduersus NESTORIVM, natum diu post ATHANASIVM, propter id IVL. CAESAR BARONIVS, *d*) orationem hanc potius CYRILLO, credit, quam ATHANASIO, attribui oportere. Quicquid autem fuerit disceptationis illius, hoc patet tamen, *Euangelium*, hodie exponi vsitatum, iam saeculo quarto, certe quinto, introductum fuisse. *e*) Neque etiam aliud ab ALCVINO ac Venerabili BEDA *f*) huic diei festo assignatur. Quod ad *Epistolam* attinet, ex *Iesaiæ capite VIII, 10-15* desumptam, tenendum est, eam in ecclesia Gallicana (cui is dies minime sollempnis fuit,) partem lectionis, die Domini natali recitatae, extitisse. *g*) In ecclesia vero Romana, num haec Epistola coeperit cum ipso festo, aut num a CAROLO M. ita

- b*) Vid. BARONIVS loco statim *d*) In *Not. ad Martyrol. Rom.* (D. citando *XXV Mart.*) p. 200.
- c*) Extat *Sermo in Annunciat. Dei- parae* inter *Opera ATHANASII Tomo II.* Sed illum *Monachi Benedictini* inter spuria scripta huius Patris retulerunt: et GUIL. CAVE, in *Hist. Lit. Script. Eccles. T. II, p. 195*, falsus est, filium, neutiquam ATHANASII, sed esse post haeresin *Monotbelitarum* exortam sermonem scriptum
- e*) Explicationi huius pericopae inserviunt CHRYSOSTOMVS, *Opp. Tom. VI, Sermon. 35.* BASILIVS M., *Opp. T. I, Homil. 25,* et GREGOR. THAVMATVRGVS, *Sermon. I in Annunc. B. Virg.*
- f*) *Opp. T. VII, Homil. Hiemal. p. 189* (ed. Colon)
- g*) *Conf. Lectionar. Gallican.* MABILLON. sub hoc festo

- ita fuerit constituta; quamvis posterius carere non videatur similitudine veri, affirmare tamen certo non ausim.
- 2) Sequitur *festum Visitationis Mariae*, quod et ipsum septimo iam saeculo celebratum est in honorem Messiae, qui, instar solis, quo *visitauit nos εὐαγγελὴ ἐξ ὕψους*, h) Iohannem prodromum, Elisabetham, et ipsam adeo Mariam, illuminauit. HERMANNVS quidem VVITEKINDVS, i) HOSPINIANS, k) et HILDEBRANDVS l) existimant, illud festum ab VRBANO VI saeculo decimo quarto institutum, mox confirmatum fuisse a BONIFACIO VIII, et in Concilio Basileensi stabilitum, ad supplicandum Mariae, vt, quemadmodum pedibus suis concussisset in itinere Iadaeae montes, sic illa Turcas, Christianis infestos, pessumdaret, et prosterneret. Sed, vt nihil commemorem de eo, quod DOMINICVS MACER, m) et alii, hunc diem festum longe esse antiquiorem, euerunt; ita certum est sane ex *Lectionario Gallicano* a MABILLONIO edito, historiam Visitationis Mariae apud *Euann I*, 39-56, iam saeculo fuisse septimo praelectam, et mox in ecclesia Romana (teste ALCVINO, n) introductam. o) Ante medium saeculi sexti *festum Purificationis Mariae* institutum fuisse, NICEPHORVS p) auctor est. Dicitur est Graecis *Hypante* siue
- B 3 Hy-
- b) LVC. I, 78. Adi B. SCHMID. l. c. p. 163. THAMER. *Lib. laud. Cap. I, Sect. I* §. 31 p. 60
- i) *Comput. Ecclesiast.*, teste SCHMIDIO, l. c. (non enim contigit librum videre)
- k) *De Diebus Fest. Christian. Cap. VIII*, p. 115 b
- l) *Lib. singul. de Dieb. Fest. Cap. III*, p. 37
- m) *In Hierolexico*, p. 661
- n) *In Homiliar.*, p. 430. (ed. Colon. 1576) Conf. ANCILLON *Melange Critique de Liter. T. I*, p. 99
- o) Ita etiam in BEDAE *Opp. T. VIII Homil. Actiu.* p. 101, vna occurrit isthoc indice: *In sollemnitate Deiparae Virginis Mariae, quando salutauit Elisabeth*
- p) *Hist. Eccles. Lib. XVII, Cap. 28*, p. 1091

Hypopante (ὑπαντή, ὑποπαντή), quod significat *occursum, obuiationem*; nam *Simeon et Anna vates eo die obuiam supervenerunt Christo, et eum suis vultu exceperunt.* q) Igitur illud festum qui sanctum voluerunt, haec duo videntur considerasse. Primo, vt celebrarent, Christum se etiam subiecisse ceremoniali legi, eamque perfecisse. Deinceps, vt in memoriam reuocarent, isto die quasi sollemniter ac prima vice Seruatorem Iesum *exceptum* fuisse. Horum ad vltimum IVSTINIANVS Imperator, cuius auspiciis *Festum Hypopantes r)* dedicatum est, praecipue respexit, ac iussit consuetam hodie pericopam ex *Lucae II, vers. 22-32* praelegi. quemadmodum ex NICEPHORO modo laudato, ANTON. PAGIVS s) et STEPH. BALVZIVS t) testantur. Denique *Epistolicae* lectiones vtroque die festo sollemnes, illae vero, nec, quo tempore coeperint, dici curate potest, et olim adeo variae fuerunt, vt etiam tum, quum sacra instaurarentur a LVTHERO, referrentur tres Epistolae in *Lectionaria*, et quamnam his ex tribus ipsi eligant explicandam, iudicio ministrorum verbi diuini relinqueretur

V

- q) Vt ait MICROLOGVS, in *Lib. Micrologus dicto, de Ecclesiast. Obseruat. s. de Missa rite celebr. Cap. 47*, qui liber extat in *Biblioth. Patr. T. XVIII, p. 469*. Vid. CASIM. OVDIN. *de Script. Eccles. T. II, ad An. 1160, p. 1447*
- r) Praeter scriptores, quos d) *ὑποπαντή* in *Glossario Graecit. b. v.* excitauit, adde eundem DV FRESNE in *Gloss. Med. Latin. in Hypopanti*. In *Kalendario Romano*, a LEONE ALLATIO edito, leguntur haec verba:

- III Non. Febr. *Vppopona in Euangelio. In illo tempore etc.* Nempe scribae *Kalendarii*, ex ignorantia Graecae linguae, pro *Hypopanta, Vppopona* (vocem sine sensu) posterunt
- s) *Diff. Hypatic. P. III, c. 2, n. 7, p. 320*
- t) *Præfat. Libri I Miscellanor. (fol. VII) Eodem in Lib. I BALVZIVS* edidit ALCVINI *Sermonem in Hypopanti dictum coram KAROLO M. a pag. 382-402*

I EVANGELIVM, quod hodieque die festo *Iohannis Baptistae* concioni exponitur ex *Lucae capite I*, illud amoenitate, doctrina, solatio eminens ac praestans, a prima statim huius sollemnitatis origine selectum est: etsi, quoad diuisionem et commata in Graeco contextu, non semper idem obtinuit. Referunt autem antiquitatum ecclesiae enarratores, hunc diem saeculo quinto, certe sexto, iam celebratum esse. Neque enim solum in homiliis **MAXIMI**, *u*) Taurinensis Episcopi, tres sunt super pericopa hac, hoc die dictae; sed etiam *Agathense Concilium*, quod restituendae disciplinae causa ecclesiasticae habitum est sub initium saeculi sexti, *x*) natalem Iohannis inter dies festissimos, vt sic dicam, connumerauit. *y*) Quod autem ad particulam attinet *Epistolicam*, quoniam ex *Iesaiiae capite XXXX*, 1-5 desumptam, eam saeculo nono iam praelectam fuisse, ex Gallicano **MABILLONII** Lectorario patet. Sed, vnicum adhuc, *Michaelis festum*, et pericopam ei consecratam, adijciamus. Origo huius diei adscribitur **FELICI**, Romano Pontifici, qui illud saeculo quinto creditur statuisse; hanc ob causam, quod **S. Michael** Archangelus putabatur in monte quodam Apuliae, Gargano, immo etiam Romae, apparuisse. *z*) Ex eo

u) **S. MAXIMI** Turonensis *Homiliae*, hiemales, aestiuales, de Sanctis, et de diuersis, prodierunt inter alia cum **LEONIS M.** ac **CHRYSOLOGII** *Homiliis*. Infertae sunt etiam *Biblioth. Patrum*, T. VI, p. 1

x) Anno 506. Extant in eam rem **Canones XLVIII** in **IOH. HAR- DVINI** *Aet. Concil. T. III. p. 1381*

y) Dolendum est, illud festum in multis locis praua superstitione coinquinari. Huc perinet ignis Iohanneus: nec non, quod aedes, in quibus Iohannis est nomen, fulmine non tangi perhibentur: item, Euangelio huius festi fures explorari posse: nugacque aliae

z) **Conf. IOACH. HILDEBRAND.** *Enchi-*

eo tempore, cum in ecclesia orientali, obtinuit illud, a MANVELE COMNENO a) Imperatore dedicatum, tum in Occidentali ecclesia fuit obseruatum, auctoritateque Concilii Lugdunensis b) stabilitum. Pericopa autem *Euangelica*, quae nostris in coetibus eo die exponitur, nec autem agit de Angelo *Michaelē*; illa, ut huic festo primum destinata, in ALCVINI Homiliario inest. Nam Venerabilis BEDA c) illo die pericopam, non eam, quam nos ex *Matthaei capite XVIII, 1-12* retinuiamus, sed aliam, *παραλλήλων* quidem, ex *Marci VIII, 36-49* explicauit. Atque haec satis sunt de quibusdam pericopis, 3 sacram celebrationem dierum festorum augentibus, adduxisse. Nam de reliquis literarum sacrarum particulis, quae in memoriam quorundam *Sanctorum* atque *Apostolorum* praeleguntur in nonnullis ecclesiis, non est, quod data opera edisseramus. Origo enim illorum festorum quemadmodum incerta vtplurimum est, aut saltem dubia, ita pariter ad aetatem barbaram, qua veneratio et cultus Sanctorum religionem veram suppresserat, maximam partem referri debet. d) Accedit etiam, complures pericopas, his diebus legi solitas, festis esse ipsis antiquiores, et olim aliis diebus sacris explicatas. Id ex GREGORIO M., ALCVINO, HAYMONE, MABILLO- NII Lectionario Gallicano, Calendario Romano ALLA- TII,

Enchirid. de Sacris publ. Templis etc. Cap. III, p. 57. RECHENB.

Hierolex. Real. P. II, p. 1037, voc. Michaelis festum

a) *In Constitut. Graeca, post Nouell. Iustiniani adiecta, Cap. II*

b) *Vid. Can. I de Consecrat. Distinct. 3. (HARDVIN. AEF. Concil. T. III)*

c) *Homil. Aestiuat. de Sanctis, Opp. T. VIII, p. 14*

d) *Huc pertinet IAC. GOARVS, in Obseru. ad Εὐαγγέλιον s. Rituale Graccor. p. 904 seq. (ed. Paris. 1647) in quo libro lectiones ex Euangelis, Apostolo, et Praxapostolo, per dies festos totius anni exhibuit*

TII, et aliis huius generis libris, scriptoribusque qui
εὐαγγελιστὰς dederunt, cognoscitur

VI

PERGIMVS ad pericopas *Euangeliorum*, diebus *dominici* legi solitas. Quod ad priora attinet saecula, quum cerimoniae sacrae et diuinus cultus quasi clandestine peragerentur, non videtur licuisse, tam turbulento in statu ecclesiae, certum ad ordinem lectionum sacrarum respicere. Primus esse videtur in ecclesia Graeca CHRYSOSTOMVS, e) qui aliquot fixas librorum sacrorum particulas, diebus Domini explicatas, recensuit. Sed illae, partim a Latinorum et hodierno legendi modo diuersae sunt, partim etiam ab ipsis recentiorum Graecorum Euangelistariis et *Ἀνεργώσμενοι* discedunt. Id vltimum luculenter ostendit LEO ALLATIVS, f) Nam hodie in ecclesia Graeca, historiae sacrae Euangelistarum quatuor, leguntur distributae secundum menses et hebdomadas: non quidem ita, vt scriptor aliquis sacer (praeter solum tamen IOHANNEM,) serie continuata finiatur, aut vt a *Matthaeo* fiat initium legendi. sed ita, vt septem integris hebdomadibus, a festo Paschatis inde, Euangelium *Iohannis*, integre; deinceps, per aliquot hebdomadas, quaedam *Matthaei* pensae; et reliquo tempore, quaedam *Marci*, tandem *Lucae* nonnulla legantur. quemadmodum est praescriptum per certa temporum interualla. g)

Latina

- e) *Homil. XXXX in Iohan. (Opp. T. VIII. ed. Benedictin)* g) Haec si quis diligenter considerat, intelliget, quas pericopas CHRYSOSTOMVS putet. Nam consuetudinem isthac serie legendi, adeo recentem, vt quidam putant, non esse, ipse ALLATIVS l. c. comprobauit. Accedit,
- f) *Diatrib. de Dominic. et Hebdomad. Recent. Graec. p. 1464 sq. annexa EIVS Tract. de Eccles. Occid. et Orient. perpetua confessione*

Latina vera ecclesia abiit a prisco ordine Graecorum, et eum aliter constituit. Huius ordinis *prima* vestigia occurrunt in Lectionario quodam HIERONYMI, *Comes h*) inscripto, interpolato quidem, ut videtur, sed eo, ut antiqui rituum scriptores MICROLOGVS, *i*) BERNON, *k*) RADVLPHVS *l*) et alii, esse tamen *Hieronymianum* librum, fateantur. In hoc libro, pericopae, diebus Dominicis assignatae, maximam partem cum nostris conueniunt, suntque eiusmodi, ut, quare tum selectae fuerint nullae aliae, in ecclesiae statu horum temporum causa deprehendatur. Quarto enim et quinto saeculo, ecclesia magno malo, haeresi *Ariana, m*) diuinitatem Christi

cedit, hodiernum legendi ordinem Graecorum, simplicem, planeque naturalem esse; adeoque eum piae antiquitati conuenire, quae ad imitationem *parascharum* Iudaicarum, his sectionibus Graecorum valde similia, ita instituit

b) Liber hic, *Comes* inscriptus, antiquum est Lectionarium, ab HIERONYMO omnino dispositum. Teste quidem CAROLO DV FRESNE *Glossar. voc. Comes*, saeculo VIII factum dicitur a THEOTINCHO, indigno Presbytero. Sed scribere DV FRESNIUS debuisset *interpolatum, non, factum*. Nonnulli existimant, ita dictum esse, quod in antiquis MSS legatur *ad Comitum*; in aliis, *liber Comiti inscriptus*. Sed illa incerta sunt. Conf. I. A. SCHMID. *Progr. de Primis. Eccles. Lection. plag. B z.*

Hunc *Comitem* IAC. PAMELIUS edidit *Liturgicon T. II.* Longe vero ampliolem STEPH. BALVZIVS post *Capitular. Reg. Francor.* Paris. 1677, fol. 1309. Denique, *Praefationem ad Constantinum*, quam primus sibi visus est LVCAS D'ACHERY in *Spicileg. Vet. Scriptor.* in lucem proferte, pridem ante illum MATTH. FLACIVS publicauerat Magdeburgi 1549, post duo Capita POLYD. VERGILII de *Nom. et Auctorib. Missae*. Vid. LEO ALIAT. de *libr. Eccles. Graecor.* p. 53. *Not. p.*

i) De *Eccles. Obseruat. Cap. XV*, in *Biblioth. Patr. T. VI*, p. 750

k) De *Missae Cap. I*, in *Bibl. Patr. T. VI*, p. 710

l) De *Canon. Obseruant. Prop. XXIII* in *Bibl. Patr. T. VI*, p. 833

m) De haeresi *Ariana* lege in compendio HILDEBRANDVM *Lib. de*

Christi destruyente, vexabatur. Huic pesti, erat e re sacri coetus, resistere, et conciones de diuinitate Seruatoris conuincere. Itaque quum *miracula* Christi certae sint eius deitatis effectiones, iusta apparet caussa, quare potissimum in *pericopis dominicalibus*, utpote lectis ad frequentiore[m] quam aliis diebus turbam, miracula Christi recenseantur, valde apta ad nefarium dogma confutandum. n) Consequenti tempore etsi rabies *Ariana* perdomita erat, tamen quia deitas Christi Θεωθεώτης primum esset dogma religionis, atque populus autem lubenter auscultaret tales historias, hae pericopae seruatae, et tandem ad nos propagatae sunt. Saeculo sexto floruit GREGORIVS M., cuius in homiliis o) occurrunt sedecim, praeter HIERONYMI pericopas, quae vel hodie adhuc in vsu sunt. Sequenti quidem aetate, hinc, inde, variae ecclesiae *Liturgica* varia constituerunt. Nam Latina ecclesia, (quod iam dictum est,) quoad ritum *Ἀνεκλογισμέτων*, siue *lectionum* sacrarum, a Graeca abiit. Graeci autem, proprium in usum, *Cerimonialia*, *Menaea*, *Euchologia*, *Synaxaria*, *Homologias*, conscripserunt. Hispani et Afri condiderunt peculiare[m] libros *Cerimonialiales*. Et Francicae, ac reliquae ecclesiae Occidentis, formam quidem diuini cultus, Romae vsitatam, quodammodo retinuerunt, in multis tamen etiam recesserunt. p) Hoc patet ex *Lectionario* ecclesiae Gallicanae, quod CAROLI M. aetatem superat, et ex Codice Luxouienti a IOH. MABILLONIO est editum. q) Idem

C 2

constat

- de Haeresib. a C. N. usque ad Saec. XVI, Saec. IIII, p. 59 f
- n) Conf. LEON. ALLAT. *Diatrib. de Dominic. et Hebdom. Graec.* p. 1464
- o) GREGORII M. extant XL Homiliae, in *diversas lectiones Evangelii* habitae. Opp. fol. 298 ed. BARTH. KEMHOLT
- p) ANT. MVRATOR. *Antiq. Ital.* T. IIII, p. 836
- q) *Lib. II de antiqua Liturg. Gallicana*

constat ex aliis *Kalendariis*, a LEONE ALLATIO r) et EMVNDO MARTENIO s) publicatis. Interim tamen id certum est, hodiernam seriem *Euangeliorum* maxima parte distributam esse eo tempore, quod inter GREGORIVM et CAROLVM M. intercedit. Id ex alio quodam *Kalendario* prisco, quod IOH. FRONTONI t) debetur, plane constat. Nam in illo *Euangelia* praescribuntur secundum *νεφέλαια* EVSEBIANA, eo ordine plerumque, qui hodie obtinet, prisca tamen illis Dominicarum nominibus retentis. Auctores vero, item emendatores, et exornatores singularum pericoparum, varii fuerunt. quos nominatim afferre ecquis audeat? Ceterum, quum ecclesiae Latinae, Gallicae, Germanicaeque, in variis pericopis diuersa tenerent, tandem effectum est CAROLI M. iussu, vt omnes ecclesiae, imperio tanti Imperatoris subiectae, componerentur ad exemplum Romani coetus. u) Itaque, in Germania certe, Galliaque, illae ipsae, quae hodie concionibus praeleguntur et explicantur *pericopae Euangelicae*, sunt stabilitae. Et quamuis *Scholasticorum* aetate fuerant concionatores, qui neglectis his *Euangelis*, ARISTOTELEM x) exponerent

CON-

can. p. 106 seq. (Parisi 1685). Antiquitatem huius *Lectionarii* Gallicani tum characteres euincunt *Merouingici*, tum ipsa illius contenta. quod MABILLONIVS in *Praefat. N. 5 et 7* demonstrauit. Datur ibi etiam specimen *Merouingicae scripturae*, sub prima stirpe Regum Galliae visitatae
 r) *Lib. saepe cit. de Dominic. et Hebdom. Graecor. p. 1470*
 s) *Theaur. Anecdor. T. V, p. 66*
 t) *In Epistolis Select. ad BVLLIO-*

NIVM. Vid. TENZEL. *de ritu lection. sac.* (Viteb. 1685.) §. 52
 u) Vide *Dissert. nostram, §. I, p. IIII*
 x) *Scholastici* quidam sacrae scripturae tam exiguum rationem habuerunt, vt textum ex *Erbi-ca ARISTOTELIS* concioni proposuerint. Id etiam fecerunt *Pontificiorum* quidam concionatores, quos Lutetiae Parisiorum PHILIP. MELANTHON suis auribus audiuit. *Leg. SIXT. A-MAMA Orat. de Barbarie*, praemissa

concioni, et stulta philosophia ac metaphysica animas perderent; tamen, quum opera diui LVTHERI etiam cerimoniae et ritus sacri emendarentur, restitutae sunt pristinae pericopae, et ea serie ac diuisione, qua illas hodie obseruamus, ordinatae. Immo vero hic ritus lectionum sacrarum, felici illo tempore et ipse denuo instauratus, deinceps ita confirmatus est legibus Regum Principumque, et in nostris ecclesiis sancitus, vt, si quis hodie mutationem attentaret nobilis instituti, magnorum ille honori et gloriae Principum detraheret

VII

TANDEM de pericopis *Epistolarum* quae diebus praeleguntur Dominicis, restat nihil, quam pauca dici. Libri sacri foederis vtriusque olim (quod supra attigimus,) legebantur iuxta seriem contextus. Sed HIERONYMI aeuo, certa quum pensa seligerentur ex *Euangelistis*, verisimile est, etiam ex *Apostolis* horum fuisse quaedam destinata. *y*) Sane ex *Gallicano Lectionario* quod videtur saeculo esse septimo conscriptum, illud certum est; ac pariter manifestum, easdem olim, parum certe ab his nostris diuersas, sectiones *Epistolicas* extitisse. *z*) Si praeterea CYRILLVM, *a*) Hierosolymitanum saeculo

C 3

quarto

missa *Antibarbaro Bibl.* Add. BINGHAM, *Orig. Eccles. Vol. VI, p. 159*

y) Quis crederet, antiquiores ecclesias explicasse solos *Euangelistarum* libros, neglectis scriptis *Apostolorum*? Id nonne species quasi quaedam fuisset sacrae scripturae mutilatae? Quis crederet, p[ri]scos coetus adeo parum curasse

tot capita *fidei* salutaria, *morum* tot placita praeclara? Hoc quidni indicio fuisset neglectus religionis ac pietatis

z) THAMER, *lib. cit. Cap. I, Sect.*

II, §. 15, p. 105

a) CYRILLI *Cateches. Mystagog.* (Paris. 1564, 8.) Frustra agunt, qui num genuinae sint hae *Catecheses*, litem mouent; HIE-

BONY-

quarto Episcopum, euoluimus, aliquot lectiones deprehendimus Epistolicas, adhibitas quidem olim in Neophytorum institutione, sed relatas deinceps inter pensa dominica. Huius generis est illa ex *I Epist. Petri, Cap. V, a versu 8 usque ad finem capituli*; quae nunc tertia post festum Trinitatis Dominica legitur. Talis est item alia ex *Epist. ad Rom. VI, vers. 13 seq.*; quae nunc die sexto Domini exponitur post idem festum. Videtur autem magna variatio et dissensus fuisse multus in praelegendis his pensis ante CAROLVM M., b) adeo, vt nemo hoc tempore, data qui opera exposuerit Epistolicos textus, inueniatur. Sed post illam autem aetatem, libri non defunt huius generis. Sic MABILLONIVS c) Codicem refert se vidisse manu scriptum, qui HAYMONIS in *Epistolas expositionem* complectebatur, solitas toto anno recitari. Similiter SMARAGDI *Verdunensis*, Abbatis S. Michaëlis ad Mosam, d) *Commentarii* prostant in *Epistolas Dominicales*, diuis ex Patribus collecti. Denique RADVLPHVS ARDENS e) occurrit saeculo duodecimo, *homilias* huiusmodi qui composuit. Ante annos vero ducentos et quod excurrit, sacra quum Euangelica instau-

RONYMO, THEODORITO, IOH. DAMASCENO eas vindicantibus Cyrillo. Exceptiuiculas autem ANDR. RIVETI, vix casta nuce dignas esse, pronuntiat CAVE, *Hist. Lit. Script. Eccles. T. I, p. 212*

b) H. AVG. PFEIFFER. in *Praef. Scholae Euangel. Christi*

c) *Annal. Veter. T. I, p. 215*

d) SMARAGDI *Commentarius* (seu *Postilla*,) in *Euangelia et Epist. in diuinis Officiis, per anni circulum*

legenda ex SS. Patribus collectus, prodiit Argentorati, 1536, fol

e) RADVLPHVS ARDENS, patria Pictauius, *Guilielmi III*, Aquitaniae Ducis, concionator fuit. Scripsit *Sermones de Tempore et Sanctis*, seu in *Epistolas et Euangelia totius anni*. Prodiierunt illi primum Louanii, 1565. *Homilias* duas in *natiuitatem Christi* edidit CHRISTI. DAVMIVS, Cygnae 1670, 8

instaurarentur, publica lege est cautum, vt horis pomeridianis *Epistolae* explicarentur in ecclesiis, ita fixae, vt illo ab more vili ac sapienti recedere, nec liberum vlli sit, nec quenquam deceat

CAPVT II
RATIONES ET CAUSSAS DE RETINENDIS PERICOPIS, EVANGELICIS PARITER ATQVE EPISTOLICIS, TRADENS

Σ Τ Ν Ο Ψ Ι Σ

VIII. Caussa 1) <i>Dogma primarium</i>, Iesus Θεός, Θεωτός ac Messias est; <i>his in particulis sufficienter continetur</i>	<i>vt librorum sacrorum, sic pericoparum, sensus</i>
VIII. Caussa 2) <i>Omnia fidei capita in his pericopis insunt</i>	XII. 5) <i>Imbecilliorum captui commodisque consulitur</i>
X. 3) <i>Omnes virtutes Christianae in his pensis praecipiuntur</i>	XIII. 6) <i>Abrogatio pericoparum, offensione ac difficultate plenum opus est</i>
XI. 4) <i>Focundissimus semper est,</i>	XIII. 7) <i>Libri Symbolici retinere iubent pericopas</i>

VIII

QVAMVIS tristem primorum hominum defectionem excepit magna nostri generis deprauatio miseriaque; tantum tamen abest, vt nemo moueatur felicitatis cupiditate, vt potius omnibus, via, ad beatam ducente vitam, nihil esse exoptatius possit, et solatio abundantius. Itaque accidit, vt vix dicenda ferantur voluptate, qui audiunt, *Iesum*, Filium Dei ἀγαπητόν, *illum verum Messiam esse*, et eam ob causam humana indurum natura huc venisse, vt nostri loco legem diuinam perficeret, infinitasque poenas,

nas, quas delictis innumeris meruerant omnes, morte
 cruenta lueret, denique nos cum irato iudice Deo recon-
 ciliaret, ac *αἴτιος* esset atque ἀρχηγός τῆς σωτηρίας ἡμῶν. f)
 Magna dignitas huius dogmatis requirit, ministros ec-
 clesiae teneri, g) coetibus, ipsorum curae demandatis,
 hanc doctrinam (quippe θεμέλιον fidei Christianae, I Cor.
 III, 10. II, h) et σῦλον καὶ ἐδραίωμα τῆς ἀληθείας, I Tim. III,
 15, i)) suo ambitu exponere, crebroque inculcare, et argu-

f) Vid. Hebr. II, 10. V, 9. Quo
 nomine, in quantum θεὸς ὁμοιωθεὶς
 Iesus est causa salutis meritoria,
 fundamentum fidei vocatur sub-
 stantiale. Conf. Act. III, 12. At-
 que id dogma, credere, Iesum
 esse Christum, pro omnino pri-
 mario et fundamentali, quam-
 uis non unico Christianae fidei
 articulo, habendum est: quem
 admodum contra TH. HOBBE-
 SIVM, IOH. LOCKIVM, CLE-
 RICVM, ipsosque adeo (ex par-
 te) Socinianos, nostrates theolo-
 gi euicerunt

g) His exemplo praeiuit suo Paul-
 us, qui statuerat ita se gerere a-
 pud Corinthios, quasi nihil sci-
 ret, nisi Iesum, et eum crucifi-
 xum. I Cor. II, 2. Quem sen-
 sum verborum quum NORT.
 KNATCHBULL, Animadu. in
 lib. N. T. Paradox. Orthodox. p.
 145 sollicitasset, suae denuo lu-
 ci restituit HOMBERGIVS VV
 VACH, in Parerg. Sacr. p. 244

h) Doctrina de Christo, et reliqua
 quae cum ea cohaerent princi-
 pia ac media salutis, fidei effor-

mant fundamentum dogmaticum.
 Non de hoc, sed de illo ὑποστα-
 τικῶ, locum I Cor. III, 10. II age-
 re, nonnulli credunt. Sed non
 recte. Nam, primo, Apostolus
 de fundamento loquitur, a se po-
 sito. (versu 10. conf. Hebr. VI,
 1. 2.) Deinde, de eiusmodi fun-
 damento, cuius in locum aliud
 iacere doctores ecclesiae non pos-
 sunt. (versu. u.) Leg. IOH. MAR-
 CKIVS Exercit. Biblic. p. 863.
 FRANC. FABRICIVS in Vol.
 Diss. inscripto: Christus unicum
 Fundam. Eccles. (Lugd. Bat. 1717.)
 Diss. I. Itaque Christus ἀνεργω-
 νικός Ἰδός, caput anguli, vo-
 catur Eph. II, 20. Et Iohannes,
 Cap. XX, 31, tum historiae om-
 nis Euangelicae, tum et vati-
 ciniarum (Act. X, 43.) scopum
 affirmat esse hunc, vi credamus,
 Iesum esse Christum, Dei Fili-
 um, utque hac fide vitam per
 eius nomen adipiscamur. Huc
 pertinet libellus GEO. LVD. OE-
 DERI, de scopo Euangelii S. Io-
 han. Francof. 1732. 8

i) Haec verba, non tantum Pon-
 tificii

argumentis corroborare literarum sacrarum. Neque est autem, ut illi anxie locos conquirant, e quibus doctrina de Christo addiscatur. Nam prospectum est sufficienter in *pericopis Euangelicis Epistolicisque*, quae huic fini obtinendo prae aliis inferuire possunt. Id negare ausus non fuerit, qui illas attente perlegit, et singulas animo completitur. Exponunt enim I) DE DVABVS NATVRIS IN CHRISTO. N) DIVINAM Christi naturam demonstrant pericopae (I) *ex nominibus diuinis*. Dum Christus nomine vocatur proprio *Iesus*, id est, ipsa *salus*, Matth. I, 21. Luc. I, 31. II, 21; deinde *ὁ Λόγος*, Ioh. I, 1-14; et Filius Supremi, Luc. I, 32. Hebr. I, 5; Dei Filius *μονογενής*, Ioh. III, 16; charissimus, Matth. III, 17; ipse Deus, Ioh. I, 1. XX, 28. Act. X, 36; character hypostaseos Dei, Hebr. I, 3. Euincunt diuinam eius natu-

ram
 rificii ad vnum omnes, sed etiam inter Reformatos, ipsosque adeo nostrates theologos, quamplurimi censent ad *ἐκκλησίαν Θεῶν ζώντων*, cuius in praecedentibus fiebat mentio, pertinere. Sed potiores videntur eorum rationes, qui illa cum sequentibus cohaerere, et hunc titulum ad *τὸν τῆς Θεῶν ἐν σαρκὶ φανερωσεως λόγον*, ad *Euangelii doctrinam* referri, statuunt. ROB. STEPHANVS quidem distinctione effecit sua, ut in plerasque commigraverit editiones lectio, quae verba, *κύριος καὶ εὐαγγελιστὴς τῆς ἐκκλησίας*, ad *ecclesiam* refert. Sed, primo, iam ante inuentum hoc STEPHANI, reperiuntur

editiones, in quibus post *ἐκκλησίας* non colon, sed comma, ponitur. Has editiones multa cura recensuit BOERNERVS, p. 98. 99. Deinde etiam inter recentiores fuerunt IOH. ALE. BENGELIUS et CHRISTI. SCHOETTGEN, qui in suis *N. T. Gr. editionibus* verba Apostoli reclusius interpunxerunt. De qua et interpunctione, et ipsa verborum I Tim. III, 15, 16 *ἐξηγήσεις*, pererudite egit, ac reliquos hac parte superauit b. CHRISTI. FRID. BOERNERVS, *Dissert. Sacrar. III, p. 88-130*. Adde etiam SIG. FR. DRESIGII *Commentar. de Verb. Med. N. F. III, 5, p. 529. 530*

D

ram (2) *ex attributis diuinis*. Phil. II, 6. Cuiusmodi sunt omniscientia, Ioh. XVI, 30. Matth. XXI, 2 seq.; aeternitas, Ioh. I, I. VIII, 58; omnipotentia et gloria, Ioh. II, 11; atque alia. (3) *Ex operibus diuinis*. Nempe creatione, Ioh. I, 3; peccatorum remissione, Matth. VIII, 2 sqq.; iudicio ultimo, Matth. XXV, 31 sqq. I Cor. III, 5. Act. X, 42; inprimis autem ex miraculis, Act. X, 38, quibus refertae sunt pericopae Euangeliorum, iam mortuis resuscitandis, iam morbis sanandis, iam a mendis conseruandisque his qui fame perituri essent, ipsa aqua in vinum mutanda, et ita porro. Denique (4) *ex honore et cultu diuino* deitatem Christi enarrant. Huic gloriae eius, ipse Pater studet sanctissimus, Ioh. VIII, 50. 54: hunc Angeli venerantur et adorant, Matth. III, 11: sed homines pii eum colunt, dum se fide, doctrinae ὁμολογία, et precibus ei dedunt, Phil. II, 10. 11, passimque alibi. Immo plenaria demonstratio diuinitatis Christi legitur ad Hebr. I, eoque toto, capite. ☩) HUMANAM quoque Θεανθρώπου naturam, pensa de quibus loquimur euincunt. Diserte enim vocatur Homo, Ioh. III, 13; Missus a Patre, et ex muliere natus dicitur Gal. III, 4. Eius ἰσοάρμοσις Luc. I, 35, Ioh. I, 14, et eius vnio naturarum atque communicatio idiomatum, ibidem adstruitur. De vnctione Christi Ies. XI, 2, Act. X, 38, Hebr. I, 9, de Christo ἀναμαρτήτω Ioh. VIII, 46, I Pet. II, 22 exponitur. Denique, duo ἀξιώματα humanae naturae, et illa maxime controuersa, hinc euincuntur. Maiestas quidem omnipraesentiae ex Marc. XVI, ult.: et cultus adorationis ex Matth. II, 8. 9

II) Exponunt pericopae DE OFFICIO CHRISTI TERGEMINO. (I) De officio eius prophetico, quod etiam pastorale vocatur, loquuntur loci penes Matth. V,

20 sqq. Luc. XV, 1 sqq. XVIII, 42 sqq. XXI, 25 sqq. Ioh. VI, 14. X, 1 sqq. cer. (2) De officio sacerdotali, siue mediatorio multa et varia habentur hic. Nempe consecratio ad hoc officium, sistitur Matth. III, 13 sqq; Redemtionis necessitas, Luc. XVIII, 31 sq. XXIII, 26. 27. 46; Ipsa satisfactio, Luc. I, 74 sq. II, 21. 30. 31. Ioh. X, 12. III, 14 sq. Matth. III, 1 sqq. XVIII, II. Tit. II, 14. I Ioh. I, 7. III, 16. Eph. V, 2. I Cor. V, 7. Col. I, 14. I Pet. II, 21 sq. Hebr. VIII, II sq. Obedientia Christi *actiua* in pensis Matth. III, 15. Luc. II, 21 sqq. 51. Gal. III, 4. 5 habetur: neque *passiua* illa, utpote cum in omni eius vita, tum vltimis praecipue diebus conspicua, in pericopis praetermittitur. De intercessione eius sacerdotali, locus est differendi ad Marc. VII, 31 sqq. Luc. XXIII, 34. Tandem etiam (3) de officio Christi regio pertractant *h̄s̄eis* apud Luc. I, 32 sq. Matth. XXI, 1 sq. et ad Hebr. I tot. Vniuersè autem demonstratur, Iesum, verum Messiam esse apud Matth. XI, 2 seq. XXIII, 23 sq. Ioh. I, 19. X, 1-16. I Ioh. V, 4 sq.

III) Restat STATUS CHRISTI VTERQUE, *Κεivώσεως* alter, alter *Υπερυψώσεως*. (1) Ad *exinanitionis statum* referri pericopas, quae de illius conceptione, de humili nascendi sorte, circumcissione, incremento viri-um, corporis pariter animique, item quae de suspensione *ἀνχημάτων* diuinorum, ac forma serui, et aliis eiusmodi agunt; id ex se manifestum. Primarius habetur locus in pericopa Epistolica Phil. II, 5-8. (2) *Status exaltationis* ibidem exponitur ad Phil. II, 9-II. In quo loco, ex verbis *ὡς ἐν τῷ ὀνόματι Ἰησοῦ πάντων γόνων κάμψη καταχθονίων*, recte sumitur *ansa*, de descensu Christi ad inferos *k*) dif-

D 2

k) In Collegiis theologicis inculcari debet hoc: nempe caput de

descensu Christi ad inferos oportere ad concionem publicam proponi

ferendi. De resurrectione et vita Christi, ad Marc. XVI, 1 sqq. Luc. XXIII, 13 sqq. Ioh. XX, 19 sqq. 1 Cor. XV, 1 sqq. Act. I, 3, X, 36 sqq. XIII, 30 sq; de ascensione eius ad caelum, Marc. XVI, 19. Act. I, 9; denique de sessione ad dextram Patris, Marc. XVI, 19. Matth. XXII, 44. 1 Petr. III, 22 indicium non obscuris agitur. Atque haec paulo prolixius afferre iuuat, ut pateat, non esse caput in dogmate religionis palmario, cuius mentio non fiat in pericopis hisce; nec vel inde causam esse ullam eorum, qui abrogandis his pensis curam impendunt superuacua

VIII

SED MVNVS postulat Euangelii doctorum, ut omnem ordinem salutis, sapienti Numinis voluntate constitutum, item singula fidei capita, scitu, creditu necessaria, exponant, applicentque. Huius negotii et necessitatem perspicient et utilitatem, qui, qualis esse debeat homo affecla Christi, quantamque placita fidei ad felicitatem nostram habeant vim, perpendit. Sed hunc infeliciter cessurum esse laborem, non est sane, quod opinemur. Nam largum suppeditant nostrae pericopae apparatus, in quibus nullum fidei *δύγμα*, praecipuum et notabile, deprehenditur neglectum esse. 1) Nobis haut

poni ita, quemadmodum illud B. LVTHERVVS explicauit. Si huius aut illius doctoris priuata hoc de dogmate sententia conuentioni exponitur, confunditur populus, et nescit quid credat. Etiam propter *catechesin* publicam retinendum est dogma: tantum abest, ut, qui profiteantur LV-

THERI sententiam, false hi inuidioseque (inprimis a theologis Lutheranis,) traduci debeant

1) Non defuerunt oratores sacri, qui ductu *pericoparum Euangeliorum*, cuncta Christianae doctrinae capita exposuerunt. Praecipue PHIL. IAC. SPENERVS in

haut graue erit sigillatim adduxisse doctrinae capita, et veritatis coelestis cognitione et vsurpatione salutem afferentis, ambitum, quasi in compendio stitisse. Scilicet exhibetur in his pericopis doctrina *de attributis diuinis.* m) Luc. I, 49 sqq. 37. 68 sqq. Matth. VIII, 2. 3. XIII, 27 sqq. XVIII, 23 sqq. Rom. XI, 33 sqq. XV, 5. 13. Eph. III, 20. Iac. I, 17. Tit. III, 4. I Ioh. III, 16. 19. Locus *de Trinitate.* Matth. III, 16. 17. Ioh. XV, 26. XVI, 13-15. III, 5. II. I Ioh. V, 7. Tit. III, 4-7. *De creatione.* Ioh. I, 3. 10. Hebr. I, 2. 10. *De angelis bonis.* n) Matth. XVIII, 10. III, 11. XXV, 31. Luc. XV, 10. XVI, 22. Hebr. I, 4 sqq. *De malis angelis.* Matth. III, 1 sqq. XXV, 41. I Petr. V, 8 sqq. *De providentia.* o) Matth. II, 1 sqq. VI, 24 sqq. XIII, 24 sqq. Rom. XI, 33 sqq. I Petr. III, 12. V, 7. *De praedestinatione.* Ioh. III, 16. Matth. XX, 16. XXII, 1 sqq. XXIII,

D 3

34

in sermonibus sacris, qui inscribuntur *die Evangelische Glaubenslehre*, (Francof. 1688.) ita pertractauit fidei dogmata, vt IOH. FRANC. BVDDEYS, in *Isagog. Hist. Theol. Lib. II, 1, §. 14. p. 362*, erratum non esse putet, qui hoc opus inter systemata theologica, lingua Germanica scripta, retulerit. Praeter alios fortasse, quos nescimus, (et docta haec forsan ignorantia est,) superiori pariter anno id cepit consilium Summe Reu. D. ERN. AVG. BERTLINGIUS, Praeceptor quondam meus perpetuo colendus, libro edito, *Erste Gründe Christlicher Lehre* etc. quod opus Gedani prodit

Ceterum id obiter moneo, me omisisse pericopas, memoriae Sanctorum, Apostolorum, que dedicatas, quia haec tantum in nonnullis coetibus et ecclesiis explicantur

- m) Multa Dei attributa cognosci etiam possunt ex pericopis, quae miraculorum Christi historiam exhibent. Talia sunt bonitas diuina, omnipotentia, sapientia, cetera
- n) *Angelos bonos* itidem occupatos fuisse, dum Christi *ἐνοίκησεν*, Mariae; et eius natiuitatem pastoribus annuntiarent, neminem fugit
- o) Clarissima *providentiae Dei* documenta, etiam in miraculis Christi deprehendi, non solum ex ipsa

34 fqq. XV, 22 fqq. Luc. XIII, 24. Tit. II, II fqq. De
diuinitate Spiritus Sancti. Ioh. XV, 26. XVI, 13-15.
 I Cor. XII, I fqq. De donis eiusdem et operationibus gra-
 tiosis. Ioh. XIII, 26. XV, 26. XVI, 7 fqq. p) Act. II,
 I fqq.

ipsa miraculorum notione patet,
 sed euicit etiam duabus de Mi-
 raculis Christi dissertationibus,
 HERM. VVITSIVS, in *Meletem.*
 Leidens. p. 330 sq

p) Liceat nobis, post eruditos inter-
 pretes, a B. IOH. CHRISTO. VVOLFIO in *Curis ad b. l.* lau-
 datos, et post nouissimam Vener.
 HEVMANNI industriam, no-
 stram etiam qualemcunque con-
 ferre symbolam ad locum IOH.
 XVI, 8-ii. Illa, quasi ἐν συνόψει,
 haec est: "Nempe Spiritus San-
 ctus ubi aduenerit, conuincet
 "Incredulos de his tribus. Pri-
 mo quidem de peccato: ὅτι ἐ-
 πίστευσαν εἰς ἐμέ. Conuin-
 cet eos de peccato, 1) quod cre-
 dere nolunt, me verum Deum
 "et Messiam esse; 2) quod fidu-
 ciam in me non collocant. Se-
 cundo eos conuincet de merito
 "et satisfactione mea: ὅτι πρὸς
 "τὸν πατέρα με ἠγάπησεν, καὶ
 "ἐν ἐμῇ θεογενεῖ με. Scilicet,
 "vox δικαιοσύνης si de Christo ad-
 hibetur, perfectum indicat meri-
 tum Θεογενεῖς et satisfactio-
 nem, per eius natiuitatem, vi-
 tam, obedientiam, passionem,
 mortem, resurrectionem, ascen-
 sionem in caelos, nobis par-

tam. Hoc sensu adhibetur, cum
 "alibi, tum apud Matth. III, 15,
 "ubi ipse Christus, πρὸς τὸν ἕσιν,
 "ait, ἡμῶν πληρώσαι πάσαν δι-
 "καιότητα. Conuincet itaque
 "Spiritus Sanctus incredulos,
 "Christum satisfecisse Dei iusti-
 "tiae: idque perficiet potissimum
 "hoc argumento, dum ostendet,
 "Christum denuo ad Patrem su-
 "um, eumque placatum, rediisse,
 "ac immortalis gloria ad dextram
 "Dei coronatum esse. Hebr. II,
 "9. 10. Denique tertio eos con-
 "uincet de iudicio: ὅτι ὁ ἀρχὸν
 "τῆς κόσμου τὸτε κέκεται.
 "I Cor. XV, 54. Nempe demon-
 "strabit, diabolum, mundum,
 "peccatum, victa ac superata, et
 "homines ex tenebrarum potesta-
 "te in regnum Filii transfatos
 "esse. Col. I, 13. 14. Conue-
 nit haec interpretatio in plerisque
 cum illa meritisissimi HEVMAN-
 NI, in *der Erklärung des N. T.*
III Theil, p. 287-294, nisi quod
 Vir S. R. vocem δικαιοσύνης de
 veritate doctrinae adhibet. Si-
 mul etiam patet, quam ineptus
 sit homo CHRISTO. SANDI-
 VS, dum in *Paradox. Interpret.*
 p. 244 huncce locum flagellum
 theologorum nominauit

i fqq. X, 44. Tit. III, 5. 6. Gal. III, 6. I Petr. V, 10. Rom. VIII, 13 fqq. Eph. III, 16. V, 18. I Cor. I, 4 fqq. Phil. I, 6. I Ioh. V, 6. q) I Cor. XII, 4 fqq. *De imagine Dei.* r) Eph. III, 23. 24. f) *De peccato originis.* Ioh. III, 6. Rom. VI, 6. VIII, 12. 13. Eph. III, 22. *De peccatis actualibus.* Luc. II, 41 fqq. VIII, 4 fqq. XI, 14 fqq. Ioh. III, 18 fqq. VIII, 46 fqq. Rom. VI, 19 fqq. Gal. V, 19 fqq. I Ioh. I, 8. 10. Iac. I, 16 fqq. I Cor. X, 13. *De libero arbitrio.* I Ioh. III, 13. 14. I Cor. XII, 3. 2 Cor. III, 5. *De vocatione.* Matth. VIII, 11. 12. XXII, 1 fqq. XXIII, 34 fqq. Marc. XVI, 15. Luc. XIII, 16. XXIII, 47. Rom. XV, 5 fqq. Act. X, 34 fqq. I Cor. I, 9. *De illuminatione.* Matth. II, 1 fqq. Luc. XXIII, 32. Ioh. I, 9. Eph.

q) Horum sensus verborum hic est: "Et Spiritus Sanctus, qui in fidelium animis operatur, eos conuincit, Spiritum, per prophetas et apostolos loquutum, veritatem esse."

r) Qui ex pericopis Euangeliorum doctrinam volunt de imagine Dei elicere, illi vel in MATTH. XXII, versibus 20. 21. vel illis in locis habent occasionem, in quibus attributa Christi, secundi Adami, in quo imago Dei perfecte resplenduit, describuntur. Non alia sentit Celeb. BAVMGARTEN, in *Theob. Theolog.* p. 179 sq. *Fomes*, inquit, unde cognitio imaginis diuinæ, stricte sumptæ, deriuanda est, tres potissimum sunt. - - - Tertius, illa Dei oracula exhibet, quibus Christus summum imaginis diuinæ inter homines exemplar repræsentatur. SPENERVS,

in *Lib.* supra cit. de *Imag.* Dei egit ad L. v. c. X, 27. 28. Sed qui ex *Marci capite XVI, 18.* quo dominium in serpentes et bestias promittitur legatis Christi, colligunt, partem imaginis diuinæ restitutam esse; hi valde errant. Nam *dominium in creaturas*, proprie nec pars, nec essentialiter requisitum imaginis diuinæ, sed ornamentum externum, et consequens (vt sic dicam,) separabile fuit. Interim, hac cautione adhibita, tamen potest die festo Ascensionis Domini, doctrina de imagine diuina, explicari. f) Non est etiam omitienda historia lapsus Adami. Cuius si diserta mentio non fiat in pericopis, potest tamen de primo lapsu non incommode agi occasione tentationis Christi, a diabolo agitatae Matth. III, 1 sq. aut ex dicto Petri i Epist. V, 8 sq.

Eph. V, 8. *De conuersione et regeneratione.* Ioh. III, 1 sqq. XX, 24 sqq. Luc. XV, 1 sqq. XVIII, 9 sqq. XIII, 18 sqq. VIII, 4 sqq. t) XI, 24 sqq. Ief. XXXX, 3, 4. I Petr. II, 25. Tit. III, 5 sqq. Iac. I, 18. 21. *De iustificatione.* Matth. VIII, 1 sqq. Luc. XVIII, 9 sqq. Tit. III, 4 sqq. I Ioh. I, 7. 9. I Petr. II, 24. Act. X, 43. Gal. III, 15 sqq. Col. I, 14. Ief. XXXX, 2. *De unione mystica fidelium cum Deo.* Ioh. XIII, 23. I Ioh. I, 3 sqq. I Ioh. III, 16. Eph. III, 17. I Cor. I, 9. *De sanctificatione.* Matth. VI, 24. XVIII, 8. 9. Ioh. X, 4. 5. I Petr. II, II. 12. 21. 24. Rom. VI, 3 sqq. 19 sqq. XIII, II sqq. Gal. V, 16 sqq. Eph. V, 1 sqq. Col. I, 9 sqq. I Thess. III, 1 sqq. Tit. II, 12. 14. *De scriptura sacra.* Luc. XVI, 27 sqq. VIII, 4 sqq. XI, 28. Ioh. VIII, 51. XX, 31. Matth. II, 4 sqq. III, 4 sqq. XXI, 4. 5. 2 Petr. I, 16 sqq. I Cor. III, 1 sqq. Act. I, 1 sqq. II, 1 sqq. Iac. I, 18. 21. sqq. Rom. XV, 4. Col. III, 16. *De lege.* Matth. XXII, 36 sqq. V, 20 sqq. Luc. X, 25 sqq. Rom. XIII, 8-10. Gal. III, 19 sqq. 2 Cor. III, 4 sqq. *De Euangelio.* Luc. II, 10 sqq. XXIII, 46 sq. Marc. XVI, 15. 16. Ief. XXXX, 1 sqq. I Cor. XV, 1 sqq. 2 Cor. III, 6 sqq. *De clauibus regni caelorum.* Ioh. XX, 22 sq. *De circumcissione.* Luc. II, 21. *De agno paschali* occurrit in historia passionis Christi, et I Cor. V, 7. *De baptismo.* Matth. III, 13 sqq. Marc. XVI, 16. Ioh. III, 5. Tit. III, 5. I Petr. III, 21. *De sacra coena.* I Cor. XI, 23 sqq. *De fide.* Ioh. XX, 28 sqq. II, II. Matth. VIII, 1 sqq. 23 sqq. VIII, 22. XV, 22 sqq. XVIII, 6. Luc. V, 5. XVII, 19. XVIII, 42. I Cor. XII, 3. Gal. III, 26 sq. Eph. VI, 16. 2 Thess. I, 3. I Ioh. V, 4 sqq. *De bonis operibus.* Luc. XIII, 1 sqq. Matth. XX, 1 sqq. *De ecclesia.* Matth. XIII, 24 sqq. Marc. XVI,

t) In his locis, Luc. VIII, 4 sq. et XIII, 18 sq., conuersionis narran-

tur impedimenta, et omnia suauibus parabolis inuoluuntur

XVI, 15. Ioh. XX, 21 sqq. I Cor. III, 1 sqq. Apoc. XII, 7 sqq. *De morte.* Rom. VI, 23. *De immortalitate animae.* Luc. XVI, 19 sqq. *De resurrectione mortuorum.* Luc. VII, 11. Phil. III, 20 sq. I Theff. III, 13 sqq. *De iudicio extremo.* Matth. XIII, 30. XXV, 31 sqq. Luc. XXI, 25 sqq. u) I Cor. III, 5. Hebr. I, 11. 12. I Ioh. III, 17. 2 Theff. I, 6 sqq. *De vita aeterna.* Matth. XXV, 31 sqq. Luc. XVI, 22. 25. Rom. VI, 23. I Cor. XIII, 10 sqq. *De inferno.* Matth. XXV, 41 sqq. XVIII, 34. Luc. XVI, 23 sqq. 2 Theff. I, 9

X

DOCTRINAE theologicae, vtut vastae, apparatus, nihil prodesse ad salutem, nisi etiam recte adhibeatur et exerceatur, confecta res est, et ex ipsa theologiae descriptione,

u) In duas abeunt partes, qui super hoc loco commentati sunt: aliis, de Christi ad iudicium extremum, aliis, de eius ad excidium Hierosolymae aduentu, locum interpretantibus. Interpretes larga adduxit manu LILIEN-THAL, in *Archiv. Bibl. N. T.* p. 244 sq. Media nuper incesit via Cl. FOERTSCH, Gottingensis Professor, in *Progr. de usu Pericop. Euangel. in Eccles. ac difficultatib. quae hic sese offerunt p. 13f.* Statuit, et de ultimo Christi ad iudicium aduentu, et de singulari aduersus Kemp. Iudaicum iudicio, diuersis tamen in commentibus, hic exponi. Loco *παραλήλων* apud Matth. XXVIII, 3 huc vocato, tria a discipulis quaeri. 1) tempus excidii Iudaici,

2) signa aduentus Christi ad euer- tendas Hierosolymas, 3) signa, mundi interitum antecessura. Putat, responsonem Christi ad quaestionem *secundam* contineri *Luc. XXI, 8-24*, commemorando tum signa remotiora, v. 8-19, tum proxima, v. 20-24. Ad quaestionem *tertiam*, v. 25-27, et ad *primam*, haberi *versibus 32 et 33* responsonem. Denique adiici quaedam, ad piorum solatium spectantia, v. 28-31, et graui ad vigilantiam precesque exhortatione nos remitti ad ea, quae de die mundi extremo Seruator praedixerat. Haec omnia, confer, lector, cum GOTTF. OLEARI II *Obseru. LXXII in Matth. p. 670 sq*

E

ptione, quae legitur in epistola ad Titum I, I, manifesta. Hinc graues illae ac saepius repetitae ad pietatem et vitam sanctam exhortationes! hinc illae ad ἀνομιαν defugiendam dissuasiones momentosae! hinc efficacia ad virtutem colendam argumenta in literis sacris! Ergo id agat diligentia et opera summa qui Christo nomen dat, ut sancta, quae scriptores diuini tradiderunt, exerceat morum praecepta, et quotidie ea sequatur. Euoluat ob eam causam et singulos libros sacros, et maxime pericopas de quibus agimus utrasque. Tum profecto videbit, omnes in iis non solum pietatis quae accepta sit Deo, sed officiorum etiam partes, tanquam in compendio, suppeditari. x) Id ne gratis videamur proposuisse, ὑλλοειν adscribemus et capita potiora doctrinae de moribus sanctis et actionibus Christianis, vnde magna virtutum et officiorum cuncti generis seges inhorrescet. Nempe tractant pericopae de principio actionum Christianarum, *de amore in Deum*. Matth. XXII, 34 sqq. Luc. X, 27. Ioh. XIII, 23. I Ioh. III, 16 sqq. Agunt *de abnegatione sui*. Matth. II, 1 sqq. XXI, 1 sqq. Tit. II, 12. *De natura et gratia*. Rom. VIII, 12 sqq. Gal. V, 16 sqq. Eph. III, 23 sqq. *De vita sancta*. Ioh. III, 19 sqq. Matth. VII, 15 sqq. Rom. XII, tot. I Petr. III, 8 sqq. Gal. V,

22.

x) Huc pertinent *Hemiliae* seu Conciones populares, quae a FROBENIO Basileae anno 1516 editae, ex HIERONYMI, AMBROSII, AVGVSTINI, et aliorum Patrum commentariis super pericopis Dominicalibus, descriptae sunt. Item IOH. LASSENII *Sacra Moralia*: nec non SPENERI orationes sacrae in Euangelia, quae inscribuntur Eu-

angelische Lebenspflichten, in quibus velut integrum systema theologiae moralis exhibetur, teste BVVDEO *Isag. Hist. Theol. II, 4, p. 592*. Hanc in classem num IOH. BRVNNEMANNVS, non ignotus Iuriconsultus, referri debeat ob *Meditationes sacras ad ductum Euangeliorum Dominicalium*, Halae editas A. 1700, non habeo dicere

22. De hostibus vitae sanctae. Matth. III, 1 sqq. XIII, 24 sqq. Ioh. XVI, 1 sqq. 20. Eph. VI, 10 sqq. I Petr. V, 8 sqq. De hypocritis. Matth. VII, 15 sqq. Luc. XVIII, 9 sqq. De officiis erga Deum, et de cultu Dei, interno pariter atque externo. Luc. II, 33 sqq. 41 sqq. VIII, 4 sqq. Mal. III, 1 sqq. Rom. XII, 1. 2. Iac. 1, 26 sq. De confessione et *ὁμολογία* nominis Christi. Ioh. 1, 19 sqq. Matth. XI, 2 sqq. De humilitate. Matth. XVIII, 1 sqq. Luc. XIII, 9-II. Ioh. 1, 19 sqq. Luc. V, 8. XVIII, 13. 14. 2 Cor. XI, 19 - XII, 9. Phil. II, 5 sqq. I Petr. V, 6. De acquiescentia in voluntate Dei. Matth. VIII, 1 sqq. XX, 10 sqq. De obedientia erga Deum. Ioh. X, 3. 4. 5. 14. 16. XIII, 23. De grato erga supremum Numen animo. Luc. I, 46 sqq. XVII, 15 sqq. I Cor. I, 4 sqq. Eph. V, 20. Col. III, 17. De imitatione Dei. Luc. VI, 36. Phil. II, 5 sqq. Eph. V, 1 sqq. De precibus. Matth. VIII, 1 sqq. 23 sqq. XV, 21 sqq. Marc. VII, 31 sqq. Luc. XVIII, 35 sqq. Ioh. XVI, 23 sqq. Rom. VIII, 15. Gal. III, 6. Eph. III, 14 sqq. Phil. III, 6. I Petr. III, 8. De officiis erga alios, et de amore proximi. Luc. X, 25 sqq. XIII, 1 sqq. Rom. XIII, 8-10. I Cor. XIII. tot. Col. III, 12. 14. I Petr. III, 8 sqq. I Ioh. III, 14 sqq. III, 16 sqq. De communione fidelium inter sese. Luc. II, 15 sqq. Rom. XII, 4 sqq. XV, 5 sqq. Eph. III, 1 sqq. I Ioh. 1, 3 sqq. De officiis inferiorum erga superiores. Matth. XXII, 15 sqq. I Petr. II, 13 sqq. De officiis erga parentes, Luc. II, 51. et erga liberos. Luc. II, 41 sqq. Matth. XV, 21 sqq. XVIII, 5 sqq. De vindicta. Rom. XII, 19. De ira. Iac. 1, 19. 20. Eph. III, 26. De officiis erga inimicos. Matth. V, 20 sqq. XVIII, 23 sqq. Rom. XII, 20. 21. Col. III, 13. I Petr. III, 9. De virtutibus erga misereros. Luc. XVI, 9. 19 sqq. X, 30 sqq.

XVIII, 35 sqq. Matth. XVIII, 23 seqq. XXV, 34 sqq. Iac. I, 27. I Ioh. III, 17 sq. *De officiis erga animam aliorum.* Matth. XIII, 24 sqq. Luc. XXIII, 13 sqq. Col. III, 16. Gal. VI, 1. 2. *De scandalo.* Matth. XI, 6. XVIII, 6 sq. Ioh. XVI, 1. I Cor. V, 6 sqq. *De libidine, adulterio, rebusque aliis Venereis.* Gal. V, 19 sqq. Eph. V, 3-5. I Theff. III, 3 sqq. *De furto.* Eph. III, 28. I Theff. III, 6. *De beneficentia.* Gal. VI, 9. 10. I Ioh. III, 17. *De falso testimonio, calumniis, mendaciis, et de praepostera aliorum iudicatione ac damnatione.* Luc. VI, 37. XI, 14 sqq. Ioh. VIII, 46 sqq. I Petr. II, II. 12. Eph. III, 25. I Cor. III, 3 sqq. *De concupiscentia.* Matth. XVIII, 8. 9. I Cor. X, 6 sqq. Gal. V, 16 sqq. I Petr. II, II. 12. *De officiis erga se ipsum, cum quoad corpus,* Luc. XXI, 34. Rom. XIII, 14. Eph. V, 18. I Theff. III, 3 sqq. *tum quoad animum.* Matth. VI, 24 sqq. XXV, 13. Luc. XXI, 36. I Cor. X, 12. Matth. XI, 2 sqq. Eph. VI, 10 sqq. 2 Cor. XII, 7 sqq. VI, 1. 2. Gal. VI, 4. 5. Col. I, II. Eph. VI, 10 sqq. V, 6. 7. Rom. XII, 3. Gal. VI, 3. *De diligentia nostro in munere seruanda.* Luc. V, 1 sqq. I Petr. III, II. *De patientia in calamitate.* Ioh. XVI, 1 sqq. 20 sqq. Rom. VIII, 17. sqq. I Petr. II, 19 sqq. III, 13 sq. III, 12 sqq. 2 Theff. I, 7, et de aliis plurimis

IGITUR ex iis, quae huc vsque allata sunt, constat, in Euangelicis Epistolicisque particulis exponi I) de σκοπῶν σκοπιματάω librorum sacrorum, nempe de Christo, Salvatore humani generis, sine Legis, et Euangelii centro. Patet II) omnia fidei dogmata ex iisdem sine difficultate demonstrari posse. Denique III) omnes ibi virtutes, officia, ac bona sanctificatorum opera satis explicari. Has ergo περιηροπείας qui Biblia parua, aut compendia

dia *Bibliorum* nominauerit, y) is perquam commode et vtiliter loquereur

XI

VNICVM saltem, loci vnus, sensum esse in libris sacris, et eum sancto a Flamine intentum, vera est vnanimisque interpretum optimorum mens ac sententia. z) Iidem tamen nostrates theologi etiam *foecunditatem diuinitasque* defendunt *vnus sensus*. a) Neque illud omnino perperam. Cognoscimus enim, sensum literarum sacrarum non vbique sensum simplicem esse, sed non raro cum ex *literali* tum *mystico* simul; nec raro ex pluribus, prudenter sibi inuicem subordinandis, compositum partibus. cuiusmodi sensum, non desunt, qui *praegnantem* et *plenum* nominare solent. Scimus, pendere magnos ab litera vna montes in sacris libris, nec esse verbum, etsi primo intuitu videatur superfluum, tamen sine causa sapienti ac sine salutarum adhibitum. 2 Tim. III, 16. Certum est, summam *ἐμψόχην* verbis Dei, ac thesauros profundae

E 3

fapi-

y) Ita etiam iudicauit B. FRID. VVEREISEVS, Theologus quondam Academiae huius, in Progr. de *Euangel. atque Epistol. Pericopis*, (Helmst. 1698) §. 14; approbante S. A. M. SCHELGVIG, *Synops. Controu. Art. 32*, p. 367. quos vide

z) IOH. quidem COCCHEIVM, praecipue autem eius affectas, et FRANC. BURMANNVM in *Synops. Theol. Lib. XII*, p. 62, defendisse sententiam, verba librorum sacrorum vbique significare tantum, quantum possint; non ignorant, qui vel initia theologiae exegeti-

cae degustarunt. Contra illos legatur VVERENFELSIVS in *Opusc. p. 375*, recte monens, non excessu peccandum. Huc pertinet LVD. ille MEIERVS, auctor *Exercit. Parad. Philos. Scriptur. Interpr. Cap. III*, §. 8: *Omnes, inquiens, loci alicuius veritates, quae lectori occurrere possint, etiam veri sunt sensus*. Respondemus. Sunt veri omnino sensus, sed minime huius loci

a) Vid. CHRISTI. BIBLIOPHILI (IOH. GE. VNKAVF,) libellus de *foecundit. sensus in Script. S.* Stuttgart. 1709

sapientiae inesse. Hos quanto meditatur diligentius, tanto semper deprehendimus vberiores. *b*) Vna in voce *εἰρήνη* (Ioh. XX, 19) quanta est bonorum amplitudo! pax cum Deo; in eodem acquiescentia; in conscientia tranquillitas; pax cum hominibus. Explorata res est, saepe sensum cuiusdam loci non intelligi, nisi alia multa quae huc pertinent, et plenum dicti sensum constituunt, sigillatim considerantur. Eo facto, larga differendi materies emanat, et ansa datur, in vno loco multis de aliis beneficiis, aut principiis gratiae, aut mediis salutis, cogitandi. Nihil adiicimus de illo amplo ac perpetuo consensu veritatum caelestium, nec de earum nexu, ordine, relatione ac *συμμετρία* inter sese, qua, obrutti vnus *θεσβας*, magna se rerum multarum series offert. Igitur quae vniuersè

b) Fertilitatis literarum sacrarum forte abusus est, vt, explicandis concioni pericopis, nonnulli methodo vterentur, vnum per annum stabilita. Methodum, *annuvsariam*, lingua Teutonica *den Jahrgang*, nominabant. Sacras habebant orationes, in quibus vnum idemque *θεμα*, partitio eadem, singulis toto anno diebus recurrebat Dominicis. Nos quidem *μεθόδον*, quae theologis placuit doctis, et sapientibus, ac supra laudes nostras collocatis, reicere nolumus. Id saltem monebimus, cauendum esse, 1) ne isthac methodo impediatur sensus, pericopae suae. 2) Ne auditorum infringatur attentio, fastidiumque auscultandae orationis sacrae excitetur. 3)

Ne ingenii lusus, artificie ostentatio sese prodatur. 4) Ne varietas et status negligatur eorum qui audiunt, et ne praetermittantur necessaria. 5) Ne ventibus ea methodo iniuri possit, quod grammaticis Latinis his, qui maculam a *Pedano* contrahunt. Recte se habet sententia B. IOH. BEN. CARPZOVII, in Praefat. ad *Disposit. der Tugendsprüche*, p. 125: *Die eingeführten Methodi und Jahrgänge über die Evangelia sind wohl gut: die wenigsten aber wissen ihre Predigten darnach recht einzurichten. Denn mehrentheils läuft es auf einen bloßen Discours hinaus, dazu der Text bey den Haaren gezogen, und das Wort Gottes erbärmlich gemartert, und also viel geredt, wenig erbauet wird*

niuerſe de ambitu diuinorum librorum diximus, (poterant autem plura, inſtitutum ſi pateretur, afferri,) haec ſi transferuntur et applicantur ad particulas *Euangeliorum* et *Epistoliarum*, videbunt omnes, eas, fontis inſtar perennis, largas perpetuo oratoribus ſacris praebere vndas, dicendi apparatus et copiam largam, c) nec cauſam

c) Nulla autem, certe tenuis, ex illa rerum in pericopis praeflantia, fertilitateque ſenſus earum, redundabit vtilitas in coetus ſacros, niſi Homiletae ſapientia inſtructi, regulas, quas *Ἐξηγησις* et rhetorica praefcribit ſacra, cognofcant, et dextre applicent. *Euangeliorum* interpretes, periti ſint theologiae Iudaicae, et ſectarum quae tempore Chriſti erant inter Iudaeos, maxime Phariſaicae; regiminis item huius populi, tum eccleſiaſtici tum politici; harmoniae Euangelifarum, geographiae, *Χρονολογίας* ſacrae, antiquitatum Hebraicarum. - *Epistoliarum* explanatores, Graecas Romanasque res teneant; Apoſtolorum, imprimis Pauli, hiftoriam; molimina aduerſariorum veritatis, et haereticorum. Hi Gnoſticorum, atque Eſſenorum, hi Syncretiſtarum placita, aduerſus quae legati Saluatoris pugnant in literis ſacris, ſciant. Hi ciuitatum atque populorum ad quos datae ſunt literae, naturam; opiniones praepoſterae, ſcelera quae Apoſtolorum tempeſtate inuaſerant, perſecutiones quibus res Chriſtiano-

rum primae diuexabantur, non ignorent. Haec enim ſi diligenter attendantur, cogitata ſacra adiuuabunt, et homileticas augebunt copias, ita, vt quotannis diuerſa explicari, et quae optima auditoribusque videbuntur maxime accommodata, poſſint eligi

Ceterum, tirones, et qui nouiter fungi coeperunt munere ſacro, iuuabunt *Sal. Glaſſii* et *Guil. Lyſeri* Exegeſes Euangelior. et Epistoliarum: *Cumr. Dieterici* Analyſis Euangeliorum Domini- cal. et Feſtiualium: *Iob. Henr. Maii* Euangelica Theologia: *Iob. Frid. Mayeri*, illius magni quondam oratoris, Eclogae, a Venerando et de eccleſia Chriſti meritiffimo ſene theologo NEVMEISTERO editae; nec non illi omnes, qui a Cel. PFAFFIO in *Introd. in Hiſt. Th. Lit. T. III, p. 369 ſ.* adducti ſunt. Praeterea *Iob. Geo. Meuschenii*, *Gottfr. Büchneri*, *Geo. Pet. Zenckelii*, *Iob. Leonh. Froereiffen*, et *D. Baumgartenii* labores non ignoti. His adiciamus librum in eo genere principem, *S. Ren. Sig. Fr. Georgii*, *Diſpoſ. et Commentar. in Perico-*

sam subesse, quare de illis siue abrogandis siue mutandis acutula agitentur consilia

XII

PARVM ille et vsu rerum et experientia videbitur praestare, nec coetus cognoscere Christianorum, qui plerisque rerum ignorantia diuinarum neget affectos, sacras orationes, serie profluentes continuata, non capere posse aut intelligere. Immo etiam qui existimet, ea plerisque esse habitare, vt attendere dictis, quantum decet, possint, nec vt surdi sint inter auditionem, aut inter aspectum ipsum omnino coeci, d) nae profecto haut leuiter aberraret. Itaque nihil consultius, rudioribusque esse accommodatius sentiet aequus existimator, quam veritatum earundem, eorundem textuum sacrorum, iteratam crebro temporibus stas explicationem. Hac enim ope efficietur, vt oracula Dei et eorum interpretatio infigantur animis et memoriae auditorum, omnisque inde cognitio

Pericopas Evangelicas. Celeberr. *Bertlingii* variae Disposit. Evangelicae, ab anno inde 1751 vsque ad 1753, Helmstadii prodierant. Nunc autem cum maxime succedunt Magnifici Abbatis, D. *Christo. Tim. Seidelii*, Patroni et Praeceptoris mei obseruantissime deuenerandi, mellifluae et suauis *συναγωγῆς* atque Dispositiones super Euangeliis Epistolisque, in quibus Vir ille venerandus

Omne tulit punctum. nam misuit vile dulci

d) Nam vel hodie, in luce tanta doctrinae Christianae, qua o-

mnes, minimi, maximi, debeant Deum cognoscere (Hebr. VIII, 11.) tamen non desunt, qui, vt Christus ait apud Euangelistas, *Ἐλπύοντες ἔς ἔλπεσι, καὶ ἀκρίστοις ἐν ἀρέσῃ, ἐδὲ συνίδοσι*. Matth. XIII, 13. Marc. III, 12. cet. Huc spectat senarius Anonymi auctoris: *Ὁ γραμμῶτων ἄπειρος, ἔς ἔλπει Ἐλπεῖσι*. Illiterati nec ea, quae vident, vident. siue, vt GROTIUS haec verba eleganter expressit: *Illiterata vident, cum oculis coecitas*. Eiusmodi *ἀνοήτων*, ac veluti *insensationem*, THEOPHRASTVS depinxit *Charact. Cap. XIII*

cognitio salutaris feliciter promouetur. Atque illud negotium, vel eam ob causam, potest probe succedere. Agunt enim lectiones dominicales de rebus, quae in sensu incurrunt, et de factis, dictis, portentis ac miraculis Christi, *δινατῶ ἐν ἔργῳ καὶ λόγῳ*, exponunt. Id praecipue conuenit captui rudiorum. Hi nisi ostenta multa atque miracula viderint, credunt aegre, et vix conuincuntur. Ioh. III, 48. Quanta ergo ex pensis Euangeliorum et Epistolarum redundet in *τὰς νοθεὺς τῶν ἀνοήτων* utilitas, facile erit intellectu. Nam illa in conuentu publico sacrorum praeleguntur quotannis, et per singulas partes exponuntur. e) Igitur ad haec audienda et dextre intelligenda animum et pectus praeparare possunt auditores, superque iis vel ipsi aliqua meditari, vel aliorum meditata perlegere. Certum e contrario hoc est, futurum, vt multi breui tempore excidant doctrina Evangelica, si mox haec, mox illa, semper iis ignota ac diuersa, libro-

e) Sic etiam Paullum non piguit, *τὰ αὐτὰ*, eadem saepe perscribere ad ecclesias, quod eam repetitionem ipsis *ἀσφαλῆ, ἰσχυρὰ* esse et *ὠφέλιμην* existimabat. Phil. III, 1. Haec verba minime patrocinantur ignaviae eorum, qui luxu ac desidia disfluentes, *τὰς αὐτὰς ἐπιδήσιας*, eadem conciones, ante annum aut aliquot recitatas, denno repetunt, ita vt praesciant omnes, quid ille praeco tantus sit allaturus. Vir enim sapiens ac eruditus tum alios, tum se ipsum maxime, verebitur. Sed Apostoli mens est, Philippen-sibus, quae praefens ore tradiderat,

τὰ αὐτὰ eadem denno inculcare, coque efficere, vt ab iis, qui peruerse docebant, sibi cauerent. Itaque omnino iuuabit, tali modo dicere *τὰ αὐτὰ*. Nam qui ingenio et doctrina praefat, de *ἑῷ* non dicet *eadem*. Doctrinam quidem repetet eandem, sed grata varietate, quae ex foecundia diuinorum librorum redundat. Conf. IVST. CHRISTO. BOEHMERI, Theologi quondam et Oratoris in hac Academia, *Dissert. elegantissima, Idea Eloquentiae sacrae, Cap. VIIII et XI, (Edit. 2.) p. 38. 43*

F

librorum sacrorum dicta explicentur; quum multi sint, qui ipsa adeo harum pericoparum contenta, adeo trita, adeo plana plerumque, vix intelligant

XIII

NEC charitatis officio erga imbecilliores satisfaciunt, qui non ferendas esse iubent istas pericopas. Hoc enim facto offensionem sunt atque incommodo suis fratribus, Deique opus impediunt. Rom. XIII, 13, 15. Mulieres sane ac rudes reuerenter tractant illa pensa. Norunt, haec a patris inde temporibus pie constituta, et iisdem interpretandis animas esse innumeras ad salutem perductas. Igitur aliorum labores sacros, *quidam*, et *tractationes* f) priuatim legunt animo deuoto, et hac lectione se aptos atque idoneos faciunt, vt verba ecclesiasticae facilius intelligant. Repetunt conciones auditas ex libris eiusmodi, gaudentque si deprehendunt similia istis quae audiuerunt, si eadem neruose dicta, stringentia eadem obseruant loca, quibus inter auscultandum commouebantur. Quis ignorat magnum studium plurimorum in rebus liturgicis seruandis? Aut, quis nescit, gratiam atque commendationem inesse in rebus his, quae a maioribus institutae fuerunt? Quum opera diui LVThERI sacra Christiana instaurarentur, libe-

f) Sermones, qui, sacro textu praelecto, ad populum habebantur ex umbone, apud Latinos vocabantur *Tractatus* seu *Tractationes*, nonnunquam *Disputationes*. Id patet ex multis CYPRIANI, OPTATI, AVGVSTINI, HIERONYMI, aliorumque testimoniis, a BERNARDINO FERRARIO collectis in *Lib. de Ritu sacr. Eccl. Vet. Concionum*. Add.

IOACH. HILDEBRANDVS, de *Concion. Vet. Cap. III, §. 3.* et PETR. ROQUES, in praestanti libro, *le Pasteur Evangelique*, P. I, p. 20. Apud Graecos nominabantur tales sermones *Ὁμιλῆαι, Λόγοι, Διδασκαλῆαι, Διδασχαι*. Conf. CAR. DV FRESNE *Glossar. Med. et Inf. Graecit.* his vocibus

berum erat, aut retinere textus consuetos, aut iis alios substituere. Sedulo autem cauebant pii confessores, ne quid temere, aut praeter necessitatem in adiaphoris innouarent, et ne a moribus rectis sanctisque recederent, in ecclesia receptis. Postquam igitur pericopas seruarunt vsitatas, lataque quasi lege ecclesiastica eas confirmarunt, non inanem certe et legis violatae et contumaciae habet speciem, velle alia moliri ac introducere

QVOT autem aliis quaeso, quot magnis opus tale difficultatibus premeretur? Quod si enim (1) pericopis abrogatis, delectus textuum (vt in coetu fit *Reformatorum*,) relinquatur libertati concionatorum: hem, quam inconuenienter, quam saepe inepte, saepe ridicule, textus arcefferentur a rudibus pastoribus! Eliget hic sacram historiam; iste fidei dogma, hic morum praeeptum (bene haec quidem,) explicabit. Sed alius autem minis, Legisque fulgure vnice feriet; alius vnice Euangelio solabitur. Erit, qui longissima capita, qui psalmum centesimum vndeicesimum praeleget; quum alius super vnica velduabus voculis sit concionaturus. Alius geographiae, hic criticae si Diis placet peritiam ostentabit: hic emphases somniabit grandes, spectra vbi non sunt. Non deerit, qui dictum dabit, quo mulierculae ac pueri qui aere lauantur nondum, insipientiae hominis irrideant. Ipse HENR. LVDOLF. BENTHEMIVS g), durior ceterum in hoc dissidio dictator, reprehendit hunc morem, penes *Reformatos* vsitatum: pensa, ait, saepissime eligi, F 2 quae

g) *Holländ. Kirch- und Schulen-Staat, Lib. I, Cap. 8, §. 5, p. 258.* Verba BENTHEMII haec sunt: *Es ist nicht wohl gethan, das ihre Kirche die Erwehlung eines Textus einem jeden Prediger frey*

gelassen, wodurch zu Zeiten an manchen Orten solche Sprüche erklaret werden, die wenig Erbauung bringen, denn hierinn eine geistliche Klugheit nöthig, welche sich aber bey allen nicht findet

quae populum exaedificare non possent. Atque ita omnino sese res habet. Quid est enim, quod desideretur in pastoribus plerisque, nisi pastoralis prudentia, prudentia spiritualis, qua veritatis possunt orationem ἐϑροπέειν, *secare*, (2 Tim. II, 15,) atque statum suorum auditorum, item loci, temporis, personarum adiuncta, denique propriam suam conditionem, satis perpendere? (II) Non minora obstacula produnt sese, quum sacra scriptura secundum ordinem librorum quo hodie collocantur, concioni exponeretur. Nam, ut de eo, quod in tabulis exhibitum HVMFREDVS HODY, *b*) nihil dicamus, nempe seriem sacrorum librorum varie a variis dispositam, et praecipue dubiam esse *χρῆσις* dogmaticorum propheticorumque librorum: ita etiam alia, quae nonnullis offensionem sint, non descerent. Quid enim? annum hoc modo singula capita conuenire statui singulorum, nec occurrere permulta deprehenderentur, quae easdem, cuiusmodi de pericopis querelae ortae sunt, redintegrarent? Si dies festi celebrantur, si alia sunt euenta, magnis Dei beneficiis memorabilia; capita et pensa, nunc maxime explicanda, non conuenient. Inter haec auditoribus exciderunt quae olim audiuerant, nec vlla spes est, futurum, ut, si vel Nestorum saecula assequantur, vnum illis caput denuo repetatur. Iam qui casu impediti sacram adire non possunt consociationem, audiunt saltem hanc, illam, particulam explicari, nec melius cum illis agitur, quam si pericopas auscultarent interpretantem. (III) Tandem etiam immutatio huius generis, vniuersa penderet ab Ecclesia. Nam auspicii magistratus supremi *i*) statui eccle-

b) In libro de Textib. Original. *i*) Magistratum in rebus sacris potestas, inuiolata defendi debet.
 Biblior. p. 644
 Extat

clesiastico iudicandum est de ritu antiquo, sancto, vtili, ac, prout iam sunt tempora, necessario; per tot Agendas, et Constitutiones Ecclesiasticas, per tot libros Liturgicos ac Cerimoniales stabilito. Eo facto status politicus, quum sententiam videt non inanem esse, nec impediri per has pericopas (velut olim ante sacra instaurata,) lectionem reliquorum librorum Dei, sed eam iuuari, et studium accendi Biblicum; tum discernit, et praecipit pericopas retinere. Oeconomico statu non aegre contentiente. *k*) Quum e contrario, qui, obtentu religionis emendandae, ritibus sacris, pie institutis, et sancte huc vsque

F 3 obfer-

Extat diuina lex Deut. XVII. 18. 19. Nec deest locus in Nouo Testamento, qui eam stabiliat. i Tim. II. 2. Exercuerunt etiam illud ius magistratus, a primis inde temporibus Christianissimi. SOCRATES *Prooem. Lib. V. Hist. Eccles. p. 259.* ΑΦ ε̅ χριστιανισμ̅ου, α̅ιτ̅, η̅ξε̅αντο̅ οι̅ βασιλεις̅ τα̅ της̅ εκκλησιας̅ προ̅αγμα̅τα̅ η̅ρητη̅ο̅ ε̅ξ̅ αυ̅των̅. A quo Imperatores coeperunt esse Christiani, res ecclesiae ab ipsis dependunt. Hoc nomine Theodosium Imperatorem laudat AMBROSIVS, *Orat. de eius obitu, Opp. T. III, p. 59;* et a Concilio Moguntiacensi Carolus M. verae religionis rector nuncupatus est

k) Non impedit, quo minus regimen ecclesiae ad aliquam formam gubernationis politicae αναλογικως componatur: quamuis illius status, Aristocraticus, diuersus sit aliquanto a statu poli-

tico. Magistratus vero supremus si quid immutare in ritibus ecclesiasticis suscipiat, conscientia tenetur, consulere viros intelligentes Ministerii sacri, Consiliariosque ecclesiasticos, et Theologos Academiae, vt ductu literarum sacrarum, aut ex rei natura, dioeceseos ac paroecias ecclesiarum genio et indole, cognoscant, ac veritatem propugnent. Magistratus item oppidorum, et qui curam ciuium gerunt, necesse est vt de negotio iudicent, et assentiantur. Vid. BENEDECARPOZOVIVS, Ictus, Electoris Saxoniae Consiliarius Intimus Dresdensis, *Lib. II, Iurispr. Consist. Def. CCXLVII, §. 14,* et IOH. BENEDECARPOZOVIVS, Theologus Lipsiensis, in praefantissima *Disert. de iure decidendi Controu. Theolog. (Vol. Dispp. p. 1271 seq.) §. 5,* et Th. XIII, p. 1297

obseruat, repugnant, qui *πρέπον* ecclesiasticum oppugnant, ac se ingerunt et obrudunt in res nouas sine interna potestate; hi ecclesiam, et fratres praecipue imbecilliores confundunt atque turbant, nec effugiunt vitium *ἀλλοτριεπισιοπίου*, 1) a quo cauere iubet PETRVS, 2 *Epist. III, 15*

XVIII

QVIN et ipsi nostrae ecclesiae libri symbolici (quis autem nescit, quam arcte obligemur auctoritate illorum?) in sententia quam defendimus, nos confirmant. En verba AVGVSTANAE CONFSSIONIS: *m) De ritibus ecclesiasticis docent, quod ritus illi seruandi sint, qui sine peccato seruari possunt, et profunt ad tranquillitatem et bonum ordinem in ecclesia, sicut certae feriae, festa, et similia.* Mentionem quidem pericoparum Euangeliorum et Epistolarum hic non fieri claris verbis, omnino damus. Sed annua tamen expositio harum particularum in ritibus etiam ecclesiasticis refertur. Qui sane ritus nonne istiusmodi est, vt seruetur sine peccato, et ad tranquillitatem, ad bonum in ecclesia ordinem, proficit? Quidni igitur institutum tale, si conseruetur auctoritas librorum symboli- corum facta incolumisque, in ecclesia retineatur? Iidem libri quum praecipunt de retinendis diebus festis, etiam pericopas Euangeliorum et Epistolarum simul comprehendunt. In CATECHISMO enim MAIORE *n)* haec leguntur: *Ceterum hasce partes (Christi passionem, et alia, intelligunt.) sigillatim tractare, huic compendio- so et pro pueris instituto sermone non conuenit, sed prolixis con-*

1) Conf. FRID. BENED. CARP- 1743) in qua multa egregia oc-
ZOVII, Icti quondam Viteber-
gensis, *Dissert. de 'Αλλοτριεπι- currunt*
σιοπίου Iureconsultorum. (Viteb. *m) Art. XV, de Ritib. Eccles*
n) Artic. II Symb. Fidei, p. 495

concionibus, quae per totius anni circulum habentur, praesertim in temporibus, quae talibus, prolixiore sermone tractandis, destinata sunt, de natiuitate, passione, resurrectione, ascensione Christi, etc. o) Non igitur fas neque liberum esto Diaconis et ministris verbi diuini, textus, diebus Dominicis ac festis explicandos, proprio feligere arbitrato. Illo facto in disciplinam ac ritus ecclesiae impingunt, et in censuram ipsorum Praesulis ac Superintendentis, (cui vni, quod Diaconis interdicitur, id permittitur subinde ob graues causas,) iure ac merito incurrunt

CAPVT III

ARGVMENTA SECVS PVTANTIVM
DE PERICOPIS, EXAMINANS, ATQVE AD
ILLA RESPONDENS

Σ Τ Ν Ο Ψ Ι Σ

XV. Obiectio prima, syllogem pericoparum, institutum indoctum, et, cuncta pensa esse praeuulsa a contextu, repellitur

XVI. Obiectio alia, multa fidei ac morum capita his in pensis neglecta esse, et alia autem praeter rem repetita, diluitur

XVII. Exceptio tertia, codicem integrum librorum sacrorum e manibus Christianorum eripi his particulis, confutatur

XVIII. Obiectio quartae, pe-

ricopas non conuenire hodierno statui ecclesiae, et, plebis alere superstitionem, occurritur

XVIII. Obiectio quinta, has portiones desidia pastorum alere; fastidium coetibus excitare; ac tollere ecclesiae libertatem, infringitur

XX. Exceptiones reliquae, pericopas in reliquiis Papatus referendas; alias nimis esse prolixas; alias turbare historiam sacram; quasdam non conuenire diebus Dominicis; tolluntur

XV

o) Pluribus de eo exposuit CASP. LOESCHER *Diff. Anti Caluin.*

de Pericop. Euang. et Epist. §. XX, p. 16

XV

DEDIMVS sententiam nostram, et quibus feramur
caussis de pericopis retinendis, exposuimus. Iam
agite, quae ab his qui secus sentiunt argumenta obii-
ciantur, videamus. Nobis res est cum aduersariis sub-
tilibus, saepe astutis armis, saepe telis medicatis, decer-
tantibus. Nihil quidem dicemus de irrisoribus et em-
paectis religionis nostrae, de CHRISTI. DEMOCRI-
TO, p) et illo prodigioso ac stulto terriculamento, E-
DELMANNO. q) Acutiores adfunt, non solum in coe-
tu Reformatorum, IOH. CALVINVS, r) RVD. GVAL-
TERVS, s) IODOCVS NAHVIVM, t) SIXTIN. AMA-
MA, u) GVIL. AMESIVS, x) IOH. HOORNBECK, y)
GISB. VOETIVS, z) aliique; a) sed etiam nostrate-
res

- p) *In den unpartheyischen Gedanken, p. u4 seq.* Hunc DEMOCRITVM ex instituto castigavit IVST. VVESSEL RVMPAEVS, *Diff. Inaug. p. 45*
- q) *In absurda Epist. I S. Havenb*
- r) *Defens. II contr. IOACH. VVEST-PHALVM, de Sacram. Fid. piae et orthodox. Opp. T. VII p. 788 a, ed. Genue*
- s) *Homil. II in MARC. XIII*
- t) *Praefat. Postill. p. 5*
- u) *Orat. de Barbarie, inserta Antibarb. Bibl. p. 3 a*
- x) *De conscientia et eius iure vel casib. Lib. IIII, Cap. 26, Quaest. 2, p. 325*
- y) *Miscell. Sacr. Lib. I, C. 8, §. 3, Quaest. 3, p. 228*
- z) *Polit. Eccles. P. II, L. 2, Tract. 2, Sect. 2, Cap. 3, p. 609 seq*
- a) *Reformati fuerunt primi, qui pericopas graui censura notarunt, et eas ex ecclesia remouendas esse voluerunt. Impetrarunt etiam, vt in Gallia, in Anglia apud Presbyterianos, in Belgio, et Germaniae quibusdam locis, vt Berolini, pericopis abrogatis, nunc libere textus alios eligant. Eorum rationes examinavit CASP. IOESCHER, Diff. Ami Calvin. de Pericop. Euang. et Epist. habit. An. 1668 in Synod. Sonderlhuf. et recula Viteb. 1721. Add. S. Reuer. IOH. GEO. VVALCH, Relig. Streitigk. außer der Euang. Luth. Kirche, P. III, p. 420. Mandatum Sereniss. Electoris Brandeburgici, concionibus expli- candos esse alios textus scripturae sacrae, loco Euangeliorum et*

tes inter theologos PHILIPPVS ille IACOBVS SPERNERVS *b)* *Ἐδελοθηρησεὶς καὶ ταπεινοφροσύνη* infecit multos. Pertinet huc illud sanctulum caput, haereticorumque intercessor, GOTTFRIDVS ARNOLD. *c)* Huc alii referuntur, docti ceterum viri, quorum nec honori nec meritis quicquam detractum cupimus, IAC. DORNKRELLIVS, *d)* HENR. MVHLIVS, *e)* CHRISTO. MATTH. PFAFFIVS, *f)* IOH. IAC. RAMBACH, *g)* HENR. LVDOL. BENTHEM, *h)* CHRISTI. LIBERIVS, *i)* PETRVS HERSLEB, *k)* AD. DIETER. ORTMAN: *l)* et quis omnes nosceret, abrogandarum, certe immutandarum, particularum, auctores et consultores? Quibus tamen adiicimus SAM. STRYCKIVM, ICTIVM, *m)* et IOH. HENR. THAMERVm: *n)* omit-

- imus
et Epistolarum, legitur, in der *f)* *Origin. Iur. Ecclesiast. Cap. IIII, Fasc. 3, p. 223*
fortgesetzt. Sammlung, An. 1722, p. 551
b) In Praef. der thätigen Christenb. Conf. EIVSD. Praef. der Euang. Glaubenslehre §. 2: nec non, Theol. Bedenk. P. III, C. 6, Sect. 26, p. 178
c) Kirch- und Ketzerhistorie, P. I, Lib. 9, C. 2, §. 5, p. 310. Contra ARNOLDVMD defendit pericopas IOH. MART. SCHAMELIVS in Vindic. Euangel. p. 68
d) Biblior. Harmon. P. VIII, p. 96. 97. Aduersus quem SCHELGVIGIVS egit, peculiari schediasm. Concionum Ecclesiasticar. Reformatio Dornkrelliana, Gedani 1696, 4.
e) De zelo & κατ' ἐπιγνώσει, p. 164 f. MVHLIVM confutavit THEOD. DASSOVIVS, in Verit. Victric. p. 84
g) Praefat. ad VVIDERI Concionas quasdam Teuton. (Norib. 1735) Add. EIVSD. Erlauter. über die Praecepta Homilet. C. II, §. 3, p. 55 seq.
h) Holländ. Kirch- und Schulensaat, P. I, C. 8, §. 5, p. 258
i) Vntersuch. von den Conuenual-Rechten der Euang. Kirch. p. 116
k) In den erbaulichen Reden, P. I, p. 95
l) Betracht. über die Gleichgültigk. gegen die vnterscb. Arten der Relig. (Lignit. 1750) p. 205
m) Diff. de Iure Sabbati Cap. IIII, p. 131 seq. Num. 150. Huius ICTI dictaturam infregit hac parte IOH. BASIL. FLEVTER, in Historisch. Catechism. p. 207 f
n) Schediasmate iam aliquoties adducto,

timus reliquos. o) Ac illi quidem omnes obiiciunt prope eadem, nec diuersa, momenta, paucis nunc recensenda, et diluenda absque animi acerbitate. *O quam indote, dicunt, et quam egerunt imprudenter, pericopas qui selegerunt! Nam pleraeque a contextu abruptae, et sine iudicio auulsae sunt, nec verus earum sensus perspicitur. Saepe a praecedentibus dependent verba, saepe cum consequentibus cohaerent, quae hic inepte ommissa sunt, atque neglecta. Adeo putidum est, ut literae sacrae mutilatis sic partibus turpe contaminentur*

SCITOTE, lectores, esse his, qui aestum quorundam theologorum, pro vero pugnantium, accusant, in more positum, traducere istos acerbe, et horum mentem atque enuntiata suggillare. Idque eo plerumque asperius crudiusque, quo sanctiorem pietatis formam prae se ac faciem ferre accusatores tales, externe simulant. Non aliud

ducto, primum Ienae edito 1716, 4. Conf. Diff. nostram, p. VI, lit. o. Adde, quae de THAMERO, (Superintend. Hildburghusano.) et de hoc libro scripsit DVNKELIVS, *Hist. Crit. Nachr. v. versforb. Gel. Vol. I, P. 3, p. 508.* Ad hoc Caput III Dissert. nostrae, praecipue pertinet THAMERI Caput II, de dignitate *variusque generis pericoparum*, in quo acerbus ac nimius earum reprehensor est. Cuius rei causa quum in iustam multorum censuram incurtisset, purgare animus est institutum suum, scripta quadam *Epistola ad Amicum*, Altenburgi edita An. 1718. (4. 1 plag.) In hac *Epistola* id egit THAMERVS. Fassus est, men-

te non mala se egisse, et malle potius sententiam reuocare, quam imbecilliores offendere. Adiecit, Evangelicos et Epistolicos textus *non intolerabiles* esse, et se didicisse aduersam sententiam a theologis quibusdam Academicis. Tandem petit veniam apud omnes ob eam rem, promissitque, se tum in retinendis libris symbolicis, tum ritibus ac constitutionibus ecclesiasticis, tenacissimum futurum. Recensetur *Epistola* in *Vnschuld. Nachricht. A. 1718, p. 536*

o) Recentiores controversias exposuit S. REU. VVALCHIVS in *den Relig. Streitigk. der Euang. Luth. Kirch. P. II, p. 548 sq. P. V, p. 874 f*

aliud euenit in hac lite, de qua loquimur. Tanta enim caelestibus illis animulis irae sunt, vt rem *ineptam, indoctam, imprudentem* dicant institutum pericoparum, et vt earum defensores pungant (vt vidimus,) inuidiose. Nos interim parum curamus iniuriam hanc, sed suademus, velint *οἱ ἐξ ἐναντίας* recolare animo sincero, quae sequuntur. I) Nemo dicet, sacras esse literas mutilatas, quum aliquod pensum, aut verba aliquot, sua eximuntur de sede, et figillatim exponuntur. PETRVS enim, vteo vtar, (Act. II, 16,) libros non mutilauit IOELIS vatis, dum Iudaeis Hierosolymitanis concione exposuit Pentecostali saltem pericopam, ex prophetae *capite II, versibus 28-32* desumptam. Quidni liceat, historiam sacram, et placita diuina seligere passim ex codice sacro, et ea seorsim explicare? Pensa si minora decerpuntur, euellantur necesse est a contextu. p) Nec fieri potest aliter, si tota pericope exponi sermone vno sacro, et vna homilia, debet. II) Sed quia haec nullus, seu Reformatis ille in doctoribus seu nostris habeatur, *generatim* diffitebitur, redibit omnis res ad *συλλογὴν* nostrarum pericoparum, diebus festis Dominicisque *speciatim* receptarum. Atque hic prolixam contextunt telam, et fabulas narrant longas, qui aduersantur. Euangelia percurrunt singula, Epistolas singulas, diebus festis ac Dominicis vsitatas, et demonstrant regulis philosophicae exegeteos, scilicet perquam subtilibus, auulsa male et perperam discerpta esse pensa, tantum non omnia. q) Si per illos stetit hoc negotium, cuncta fuissent accuratius

G 2

ratus

- p) Id agnoscit, et laudat adeo, GVIL. AMESIVS, *Lib. de Conscient. et c. Cassib. IIII, 26, Qu. I*
 q) THAMER, *Lib. cit. Cap. II, quoad Euangelia, Sect. I, §. 10,*

p. 124-131: et quoad Epistolas, Sect. II, §. 2 f. p. 149-157. Add. IVST. VVESS. RVMPAEVS, Commentat. Crit. ad libros N. T. §. 39, p. 190. 191

ratus selecta, cuncta pulchrius in ecclesiam Christi introducta. At si dicendum quod res est, nimii profecto sunt in premenda aliqua culpa, quam in paucissimis saltem valere pericopis, non negamus. r) Neque enim est tanta pericoparum, prae a contextu separatarum, multitudo, quanta fingitur ab iisdem. Huc perperam referuntur, quae *mediate* quidem cohaerent cum contextu, sed non *immediate*. Quid interest, si etiam antecedentia aut consequentia, idem, quod pericope exponit, argumentum contineant, si modo sensus ipsius pericopae intelligatur etiam sine illis? Quid enim? nonne pensari seligi multo prolixiora debuissent, quum de re eadem plura saepius capita exponant? Institutum autem maiorum fuit, breuiora decerpere, ut populus eo melius exaedificetur. f) III) Quod si vero quam maxime daremus istis quae postulant, illud parum tamen eos iuuaret. Nonne enim offensusiuncula talis ob lectionem pensari a textu abrupti, tollitur idonea interpretatione, a doctore ecclesiae afferenda? Nam minister verbi diuini nexum et copulam qua vrinque clauditur pericope, concioni exponit, et clauem suppeditat, ut omnes mentem cuiusdam pensari per-

r) Eius generis haec sunt. Die dominica I Aduentus, pericope ex *Matth. Cap. XXI, a versu 1 vsque ad 9* legitur, quae extendi debuit vsque ad *versum 11*. Dominica Septuagesimae initium Euangelii ex *Matth. XVIII, 27-XX, 16*, non a *capite XX, 1-16*, faciendum fuit. Die festo II Pentecostes, Euangelium ex *Iob. III, 16-21* legi solitum, pertinet totum ad antecedentia, quae die festo S. Trinitatis exponi solent.

Die festo S. Michaelis *Matth. XVIII, 1-11* sermo Christi discretus est, vsque ad *versum 14* continuandus. cetera. Similiter textus Epistolico dilaceratos esse, praeter SANDHAGENIVM ostendit b. IOH. FRID. MAYER, *Museo Ministr. Eccles. T. I, P. II, S. 5, p. 193 f.*

f) Longiuscula tamen pericope est, quae die festo Iohannis baptistae ex *LVCAE Cap. I* praelegitur

perspicue assequantur. III) Denique illud adhuc ad-
 ciam, Theologi nostrates vno solent ore fateri, Deum
 claritati literarum sacrarum, aliquam hinc inde umbram
 obscuritatis siue difficultatis *t*) admiscuisse; illiusque sa-
 pientiae causas afferunt non contemnendas. Quidni conii-
 ciamus, opio institutum esse consilio a conditoribus peri-
 coparum, vt quaedam illarum habeant quasi umbram a-
 licuius obscuritatis, dum patet connexio non statim? Ita
 enim assidui lectores diuinorum librorum, acuuntur ma-
 gis in suo studio, et nanciscuntur occasionem, iussionem
 Christi perficiendi, *ἀπειρὰ τὰς γράφας.* Ioh. V, 39

XVI

SED PRAETER haec solent plura excipere, qui
 nostras portiones Euangeliorum et Epistolarum abrogat-
 as mallent. Dicunt, *non pauca esse, et ea quidem per-
 graua, fidei ac morum capita, cognitu ei, amore qui salutis
 fertur, necessaria, omissa tamen hic et supine neglecta. E
 contrario, in pensis praecipue Euangelicis, occurrere alia vi-
 tiose repetita, quorum in locum utiliora surrogari magisque
 necessaria, (si modo cerebrum prisca conditores habuissent,)
 conuenisset.* Hoc est geminum telum, habens cuspidem,
 vt illud Hectoris. *u*) Et quum nihil debeat contemni
 in hoste, veramque nos accusationem caute rerundamus.
 Quod igitur ad *primam* attinet insectationem, nempe ne-
 cessaria multa negligenter omissa esse, hanc illi vario mo-
 do

G 3

t) Melius esset, non adhibere vo-
 cem *obscuri*, si fieri posset, nam
 ita multorum accusationi obuiam
 iretur. Interim si dextre inter-
 pretamur vocabulum, faciles si-
 mus in voce, modo in re ne er-
 retur. Leg. AVGVSTINVS de
Doctr. Christian. Lib. II, C. 6. Vid.

CAMP. VITRINCA in *Typo
 Doctr. Prophet. P. III, C. I, p. 167,*
 vbi de obscuritate sermonis pro-
 phetici agitur

u) Apud HOMERVM, *Iliad T, 437.*
*Δεξιβαλὼν ἐπέη καὶ ἐμὸν ἔλεος
 ὄξυ πάροισεν*

do conantur euincere. In *Euangelis*, obiciunt, *x*) nec doctrinae de imagine Dei, nec illius de lapsu primorum hominum, de plenaria nostri generis deprauatione, peccatorum de numero et grauitate, de officio sacerdotali Christi, nec crucifixione carnis, sui abnegatione, vetere ac nouo homine, aliisque pluribus, fieri mentionem vllam. *Epistolas* vero plerasque pertinere vnice ad legem, paucas solatium de fide in Christum ex instituto proponere. *y*) Sed euanesceat haec culpa statim, si modo ea quae antea a nobis dicta sunt, et fusius monstrata, repetantur. Nam haut piguit nos supra, *z*) magnam copiam adduxisse locorum his in portionibus contentorum, e quibus euictum est, tum omnia *fidei* capita iis inesse, tum etiam

x) Nostris, qui ita sentiunt, *SPE-
NERVS* praecit, *Praef. des thätig.
Christenth*

y) Negandum non est, ipsum magnum *LUTHERVM* nostrum aliquando in hac sententia fuisse. (*Opp. T. III Germ. p. 463* (ed. *Altenburg.*) sic scribit: *Es ist noch nicht Zeit, das man eine Neuerung anfangt, weil man keine zuehrstliche liest. Doch, weil solche Stücke aus denen Episteln Pauli selten gelesen werden, darinn der Glaube gelehret wird, sondern am meisten die, so außserlichen Wandel und Ermahnung fürhalten; so das man wohl merken kann, das der, so sie angeordnet hat, sehr ungelehrt gewesen sey, und gar zu viel an den Werken gehalten hat: hätte sich wohl gebühret, das man die Stücke vornehmlich zu lesen verordnete, darinn der*

Glaube an Christum gelehret wird. Interim, quicquid illius fuerit, tamen *Epistolae* hae fernari possunt. Nam, 1) quia opera bona perfecta non sunt sine fide; occasione bonorum operum commode agi potest de fide, utpote fonte eorum. 2) Praeterea etiam alia ex his pericopis *Epistolarum* utilitas emanat. Quum enim *Pontificii* accusent nostros, quod bona opera prohibeant, sola certe lectio *Epistolarum* dominicalium iniuriam hanc propulset. Denique 3) discrimen est non leue inter *Epistolarum* selectionem, ut quae accuratior esse omnino potuisset; et inter *selektarum* explicationem, ut quae recta est ac utilis, certe debet

z) Vid. *Diss. nostrae Cap. II, §. 3, 9, 10, p. XXV-XXXVI*

etiam inculcari omnes *virtutes* Christianas, et quicquid ad Legem et Euangelium pertinet, contineri. Id sicut omnino est certum; ita etiam hoc; nempe separari non debere pericopas utraque, sed inter sese coniungi. Tum enim patebit, doctrinam quandam, quae fortasse non tam clare nec copiose traditur in *Euangelis*, sufficienter in *Epistolis* proponi, *a*) et contrarium eodem modo. Fac denique, (quod tamen neutiquam largimur,) esse quaedam his in pensis praetermissa, illa tamen ab ecclesiae ministro possunt facile suppleri, et commoda alia occasione concionibus enarrari.

NEC PORRO difficile est, respondere ad *secundam* obiectionem. Contendunt, esse, inprimis in Euangelicis pensis, multa vitiose repetita, quorum in locum utiliora substitui melioraque decuisset. Praecipue male eos habet, primo, quod commemoratione miraculorum Christi, pericopae *quatuordecim* refertae sunt, quarum nonnullas, videntur, perparum inter se differre. Deinceps, quod pericope ex *Matthaei capite XXI, versib. I-9* desumpta, bis vno in anno, nempe *Dominica prima Adventus*, et *Dominica Palmarum*, inepte (vt aiunt) praelegitur; ac si deficerent textus alii scripturae sacrae! *Orem absurdam!* (ita THAMERVS intonat, *b*)) *materias semel propositas praeter necessitatem iteramus! et alias maxime necessarias plane omitimus!* Satin? salve? quid audio? *Absurdumne* est, quaesumus, de miraculis Christi frequenter cogitare, et illa concionibus proponere? *Ineptissime*

a) Quum enim, vt eo utar, non agitur in *Euangelis* ex instituto de imagine Dei, nisi *κατὰ τὴν εἰκόνα* (vide quae dicta sunt ad §. VIII, *Lit. r, p. XXXI*) ita

vicissim primaria habetur sedes huius doctrinae in pericopa *Epistolica*, Eph III, 23 seq. Atque ita etiam in reliquis valet

b) *Lib. cit. II, r, §. 18, p. 140*

primum est, ope eiusdem textus, memoriam aduentus Christi in carnem, et item memoriam aduentus Christi ad supplicium, recolare? Sunt autem etiam alia, secus putantibus reponenda. Nam *primo*, quod ad miracula attinet, quot vero salutares, quot res maximi momenti fluunt ex illorum recensione! Doctrina de attributis Dei, de prouidentia Numinis, de diuinitate Iesu ac eius religionis, de fide, precibus, et officiis in calamitate, innumerisque aliis rebus sancte obseruandis, ita, vt fatis inculcari miracula Seruatoris non possint. c) *Deinde*, quod pericope, ex *Matthaei capite XXI* desumpta, vno in anno bis praelegitur, parum video quid impediatur. Interim errant tamen, quum dicant, singulis annis explicari bis hoc Euangelium. Nam quoties *dies festus Annuntiationis Mariae* incidit in diem *Coenae* vel *Passionis* Domini, vel *Sabbati*, vel in ipsas *ferias Paschales*, reducitur ille in *Dominicam Palmarum*, et Euangelium ex *Lucae capite I, versib. 26-38* exponitur. d) Quodsi autem tamen eueniat, vt Euangelium de ingressu Christi Hierosolymitano repetatur eodem anno, sciendum est, ad-

e) Miracula Christi et primitiuae ecclesiae erant extraordinarium medium conuersionis: testimonia verae doctrinae, quoad infideles: doctrinae *θεογνωστία* firmamenta. Leg. GISE. VOETIVS, *Disp. Sch. P. II de Mirac.* p. 1022. Hodie ergo quum nulla amplius iactemus miracula, vel expectemus; (nam doctrina, ab illa Christi et Apostolorum alia, non proponitur, sed illa ipsa antiqua, miraculis olim illustrata:) hanc ob causam iuuat saepe re-

petere miracula Christi; atque id inprimis concionibus inculcare, posse etiam fidem esse sine sigillo hoc, nec gloriam miraculorum necessario connecti cum *αἰγιονότου* ecclesiae

d) Praecipue ita sancitum est in Saxonia, auctoritate Electorum et Principum. Olim quidem, quoties *ὁ Χριστός* incurrebat hebdomadem *Passionis*, aut septimanam in *Albis*, pridie *Palmarum* celebrabatur. Vid. SCHMID. *Hist. Test. et Dominici* p. 106

aduentum *Θεωρησις* his duabus Dominicis diuerso modo considerari. Nam *dies Dominica Aduentus* nominatur quidem ab *aduentu Seruatoris in carnem*; non autem propterea, quod eo tempore natus sit Christus, sed *quod Dominica isthaec praecedat festum Natiuitatis*, et admoneat Christianos debita *praeparationis* ad excipiendum Immanuel. Hanc autem praeparationem contenta Euangelii pulchre iuuant. e) Proprie autem inseruit hoc Euangelium *diei Dominicae Palmarum*, quae AMBROSIO *Dominica in ramis oliuarum*, et BALSAMONI *ramifera, palmiferaque Dominica* nominatur: f) vt quae nomina a frondibus palmarum et oliuarum deducta sunt, quas populus Christo seruatori, Hierosolymas ingredienti, in via strauit

XVII

e) *Commate octauo*. quum homines suis vestimentis consternerent viam, et abscessos ex arboribus ramos per viam sternerent. cet. Ceterum, ex proposito se debite *praeparandi* ad natalem Christi, etiam ritus defumitur abstinentiae a nuptiis, per tempus Aduentus Christi. Conf. I. A. SCHMID. *l. c. p. 34*: et Celeberr. IOH. MATTH. GESNERI, Gotting. Acad. h. t. Prorektoris Magnifici, et literarum humaniorum statoris, *Diff. de ritibus quos Romana Eccles. a maioribus suis, Gentilibus, in sua sacra transfulit, Cap. II, §. 2, p. 24*

f) Conf. praesertim GVIL. DVRANDI *Rational. Diuin. Offic. Lib. VI, c. 47 de Dominica in ramis Palmarum, p. 325 a.* (ed. Lugd. 1605, 8) Obiter addo, non

conuenire inter eruditos de scriptione nominis, huius ICti. Vulgo *Durandus* scribitur. A nonnullis *Durantus* vel *Durantes*. Cel. GESNERVS, *Diff. cit. p. 37* putat, accuratiores scribere *Duranti*, ac ita haberi nomen in editione Vicentina *Rationalis*, anno 1478. At enim vero, adhuc antiquior editio, Moguntina, per IOH. FVST et PETR. SCHEFFERVVM anno 1459 impressa, (qui Cod. membranaceus, elegantissimus, in *Biblioth. Boerneriana p. 228*, pro quinque et triginta thaleris venditus est,) habet tamen *Durandus*. Et sic editio etiam Lugdunensis, ab Excell. KEVFFELIO, Praeceptore et quondam Hospite nostro pie colendo, humanissime nobis communicata, legit

H

XVII

INSTANT formidine multa aduersarii. *Manibus, dicunt, excutitur, deleturque ex animis plurima pars diuinorum librorum, per has pericopas. Impeditur, quo minus sacra scriptura publice integre praelegatur, et agitur contra Dei et Christi mandatum. Aduersus morem ecclesiae veteris impingitur. aduersus finem diuini verbi, literis consignati.* Facile augeri possunt et constipari incufationes ac querimoniae, si bene non cupimus rei alicui. Sed omnino salua res est. Neque enim, etiam his dicitur, aliquid decedit integritati causae optimae. Nam, quod obiciunt, I) libros sacros e manibus eripi istis particulis, huius vim argumenti ac robur, ipsi sentiunt, esse exiguum ac nullum. In explicandis enim Euangeliiis et Epistolis singulis id agitur, vt multi alii loci literarum sacrarum adducantur, et coetibus Christianis laudentur. g) Quo ipso studium accenditur scripturae sacrae: tantum abest, vt infringatur, vel imminuatur. Fac enim, ordine ac serie, quamcunque aliam malis, libros praelegi sacros, si qui priuata eos industria non euoluant, neque medi-

g) Hodie quidem, in omnibus prope pagis oppidulisque, orbis Christianus tanquam diluuiio inundari coepit, grandibus Iupiter oratoribus sacris, qui verba sequepedalia et ampullas instant philosophicas, nempe vt rustici ac plebeculae tanta miracula sapientiae pastoralis (haec miracula, ipsi, ne quis erret, concionatores sunt,) admirentur ac stupeant. Itaque per pauca ab his loca diuinorum librorum adduci solent, et concionibus explicari. Sed id pessime omnino.

Etsi enim parum probari videatur superstitiosa eorum diligentia, qui vnice ex dictis scripturae sacrae corradunt suas homilias, et propriae meditationi officiant; tamen stiles orationis sacrae verba requirit sancta, Deo digna, et stilo scripturae simillima. Atque id vt eo melius promoueatur, explicanda sunt dicta difficiliora. Sed quatenam laudabilior est meliorque interpretatio, quam ea, quae ex facillioribus locis alios impeditiores euoluit

meditentur, parum inde sentient vilitatis: non magis ac literarum studiosi, qui doctores quidem institutione vtantur, propria diligentia atque meditatione neglecta. II) Quis non miretur, ritus afferri et morem ecclesiae primitiuae, ac dici, lectionem *totius* scripturae sacrae, antiquitus vsitatam, a nostratibus contemni; ipsos vero morem antiquum, a saeculo inde quarto iam coeptum, praelectionem nempe hanc pericoparum nostrarum, impugnare, et reicere? Solent profecto vtplurimum mores ac ritus pristinos crepare, qui rituum ac morum praeceptorum satis admodum ignari sunt. Certum enim est hoc, primis temporibus, quum singulis diebus conuentus celebrarentur sacri, *vel* ordinem esse Bibliorum seruatum, *vel* lectiones fuisse arbitrarías, temporis demum successu fixas, et stabilitas. h) Interim vix hodie vlla, vel medi-

H 2

diocri

h) Primum omnium, Apostolos praecepisse, publice legendas esse ipsorum *Epistolas* in ecclesiis, exemplum PAVLLI docet ad COL. III, 16, et i THESS. V, 27. *Euangelia* autem sine dubio et ipsa publice recitata sunt. Nam de MARCI Euangelio testatur EVSEBIUS, *Hist. Eccl. Lib. II Cap. 15*. Pressit deinde ecclesia vestigia pristinorum, scriptisque Veteris Testamenti, ea, quae postea Apostoli et viri Apostolici instinctu Spiritus Sancti addiderunt, pari ratione adiecit. Id ex IVSTINO MARTYRE, *Apol. II pro Christian. p. 98* (quem locum supra p. II adduximus,) manifestum est. Nonnunquam sectionem quandam ex Prophetis praelegit, cer-

tis tamen limitibus nondum finitam, nisi quos tempus sacris destinatum posuerat. Vid. TERTULLIANVS in diuersis locis, praecipue *Apolog. aduers. Gent. Cap. XXII, p. 39*. Atque ex his patet quod volumus, nempe primis temporibus lectiones vel arbitrarías fuisse, vel ordinem Bibliorum certas per sectiones seruasse. Tales *lectiones*, ab ORIGENE appellatae sunt *Συναγωγῶν*, item *Ἀποστολικῶν* et ratio horum nominum in locis PAVLLI modo laudatis deprehenditur. Conferatur PETR. DAN. HVETIVS, in *Not. ad Origen. p. 8 et 18 seq.* Postea, diebus festis *Paschalis* peculiaris lectiones, de resurrectione

Chri-

diocri saltem in oppidulo, ecclesia erit Lutherana, in qua non finguli libri sacri coetibus praelegantur, aliis extra dominicum diebus; adeo, vt hoc praesidium aduersariorum tam leue sit, vt potius inuertamus arma, quibus contra ipsos utamur. III) Tandem, num serio agunt pericopoclastae, quum *has portiones* contendunt *aduersus finem esse totius scripturae sacrae*? Nos quidem fatemur, intelligi satis vix posse infectionem hanc. Quodsi autem existimant, etiam Mosen, prophetas, et *singulos* diuinos libros publice legendos esse, excipimus contra: *res esse eueritias* vel parum cogitare, Euangelis Epistolisque haut paucos inesse locos, qui Veteris Testamenti enuntiata, Mosen, et vates interpretentur, i) vel malle data opera contra dicere

XVIII

Christi agentes, assignatae fuerunt in nonnullis ecclesiis. Et quamuis HIPPOLYTI *duo laterculi Paschales*, supra pag. VII a nobis adducti, qui aliquot particulas istis Dominicis praelegendas referunt, de eo tacent; constat tamen ex multis Patrum homiliis, illud factum. Sequenti tempore in aliis festis maioribus pericopae certae destinatae sunt, sicut ex ATHANASII, CHRYSOSTOMIQUE concionibus elucefcit. Tandem non solum festis diebus, sed etiam reliquis Dominicis singulares lectiones dicatae fuerunt, vel ex Psalmis, vel aliis libris sacris desumptae. Quid, quod aliquando etiam libri Apocryphi, et falso conficti, irreperint publica lectione? Tale est *Protueuangelium* IACOBI:

Euangelium PETRI et eius Apocalypsis: HERMAE *Pastor*: CLEMENTIS *Epistola ad Corinthios*: de quibus conf. EVSEBIUS *Hist. Eccl. VI, 12, p. 213.* SOZOMEN. *H. E. VII, 19, p. 735.* Idem honos etiam EPHREMO SYRO delatus est, quem HIERONYMVS, *Catal. Script. Eccl. Cap. CXV*, refert, ad tantam venisse gloriam, vt eius scripta, post lectionem scripturae sacrae, in quibusdam ecclesiis recitata essent. Sed haec obiter. Leg. IOACH. HILDEBRAND. *de Concion. Vet. Cap. III, §. 6.* IOS. BINGHAM *Orig. et Antiqu. Eccles. Vol. VI, 14, 3, §. 4, p. 64.* I. A. SCHMID. *Progr. de primitiu. Eccl. lectionibus.* Helmst. 1697

i) Permulti occurrunt loci in Euangelis, ad dicta Vet. Testamenti

XVIII

QVALE autem est illud, quod praetendunt, *has particulas statui quidem et aetati priscoe ecclesiae, hodiernis autem nec rebus nec temporibus conuenire, et esse adeo impedimento, quo minus doceant ministri verbi, quae coetuum utilitati accommodata sint?* Iam ex his quidem, quae supra dedimus, *k)* certum est, quum saeculo quarto et quinto *Ariana* haeresis grassaretur, maxime profuisse eiusmodi particulas diuinorum librorum, quae deitatem Christi euincerent ex *miraculis*. Sed oppugnata deinceps et superata infania hac, dici tamen non possunt hodie parum eadem conuenire. Nam, etsi *Arianorum* veneno Christianus orbis purgatus videatur, saeuit tamen in praecordiis eius infausta FAVSTI ac LAELII SOCINORVM proles, quae *Neo Arianos*, *l)* *Neo Photinianos*ue, infelici excludit partu. Immo etiam iuuat, pericopas de miraculis explicare, nempe vt *Naturalistae* quorum non par-

H 3

ti respicientes, qui esse occasione possunt, haec dicta interpretandi. Huiusmodi loci statim nobis occurrunt Matth. XI, 5. XXI, 4. 5. Ioh. VI, 14. X, 12. vt alios omittamus. B. IOH. BENED. CARPZOVIVS in *Concionib. Iesaiianis*, nec non in *Harmonia Evangelico Biblica*, occasione Evangeliorum, tum *Iesaiam* vatem, tum *per multos locos V. T.* exposuit, intelligentium laudem meruit

k) Conf. Diff. nostrae §. VI, p. 18. 19

l) *Socinianorum* praecursores, praeter *Ebionis* et *Cerinthi* blasphemias, iam Apostolorum aetate

in Christum iactas, fuerunt *Ariani*, *Photiniani*, *Macedoniani*. quibus adiici potest *Paullus Samosatenus*. Vid. CASP. NEVMANN. in libro vtilissimo *Trutina Religion. Cap. VI, §. I, p. 389*; de quo libro addere liceat *ὡς ἐν πρῶτῳ*, NEVMANNI laborem sedulo discernendum esse a Notis M. MAVRITII CASTENS, editoris. In Notis multa inepta, indocta, et nugatoria occurrunt, velut dudum obseruauit REIMANNVS *Catalog. Syst. Critic. Bibl. Theol. p. 49*. Sed ipse NEVMANNI liber multa cum *ἀνεργείῳ* scriptus est, neque aliquid, iure quod reprehendas, continet

ius hodie numerus est, confutentur. Hi enim miracula vi naturae posse, et ex causis fieri naturalibus, contendunt, et, quae in sacris descripta sunt literis, extenuant ita, ut quod naturam transgrediatur, nihil inde remaneat. PETR. fane POMPONATIVS, *m*) BEN. SPINOZA, *n*) BERN. CONNOR, *o*) ISAAC. PEIRERIVS, *p*) NEH. GREVVIVS, *q*) CHRISTI. DEMOCRITVS, *r*) et, ex Iudaeis, R. ABEN ESRA, *s*) plures nacti sunt sectatores, quam quis credat. Ipse VVILLIAMVS FLEETVWOODVS, *t*) theologus Anglus, satis recte non scripsit de miraculis, ac naturae tribuit tantam vim, ut docuerit, miracula per *extraordinarium cursum naturae* fieri. Hanc pravam corrupticemque repellere nationem, et alios autem abducere ab hac insipientia, aequum est, nec auxilio particularum sollemnium succedit male. Praeterea, sicut omnes literae sacrae tempore profunt omni ad virtutem ac vitam sanctam, nisi aliquis sibi met ipse desit; ita etiam hae sectioes Euangelicae. Quodsi enim interpret idoneus, τὸ αἰο-
 Σητήρια habens γεγραμμένα, *u*) ad explicandas eas accedit, rudes, sapientes, quibus augeant scientiam sacram, inde discunt. Ab inepto enim concionatore, *x*) si vel maxime diuersas ab his pericopis portiones explicabit, frustra aliquid sani audies

LEVE etiam est hoc, si plebis dicunt *superstitionem ali, his pericopis retentis.* Plebs (pergunt,) hunc ritum eccle-

m) Lib. de Incantat. p. 182

n) Tractat. Theol. Polit. Cap. VI, p. 110

o) In Euangel. Medici. Vid. B. v. E. LOESCHER, Praenot. Theol. p. 314

p) System. Praeacademit. Lib. III, p. 194 seq.

q) In Cosmolog. Sacr. Lib. III, Cap. 5. et Lib. V, Cap. 3

r) In Tractat. Wegweiser zum Licht und Recht in der Natur, p. 55-57

s) Illum adicit LOESCHERVS l.c. §. 2, p. 315

t) Vid. FLEETVWOOD Inquisit. de Miracul. p. 114

u) HEBR. V, 14

x) Vid. IOH. HERM. AB ELSVVICH, libro ad §. XX adducendo, Cap. VI, §. 9, p. 242

ecclesiae, tanquam institutum diuinum, colit; ac tribuit his particulis, quam reliquis sacris libris, efficaciam maiorem: existimat, crimen esse et piaculum magnum, illas abrogare. At tantam credere, esse penes maxime rudem posse incertum, id qui putet! Scilicet, libri diuini quemadmodum in manibus sunt plerorumque Christianorum, qui suauia inde solatia hauriunt, subinde suauiora illis, quae ex pericopis emanant; ita sane nec vllum aut putamus tam supersticiosum aut ineptum futurum, vt fateatur, virtutem, quam reliquis sacris libris, in his pensis maiorem inesse. Facautem, esse aliquem ita credulum, vitiine huius causam in pericopis latere? Fac, alia literarum sacrarum praelegi pensa, ergo, qui non eadem obmoueat, neminem putes tum exiturum

XVIII

PRAETEREA (ita enim instant,) *hae portiones selectae, quasi fomes sunt socordiae multorum ignauiaeque alienae.* Tot enim vix pelagus habet guttas, quam quot libri sunt super pericopis vtrisque confarcinati. Hos libros y) cupide emunt rudes pastores, legunt, compilant, ediscunt, parum curant literas alias, diligentiam propriam atque meditationem flocci faciunt. At vos pericopas modo hem abolere, ac tollite eas ex ecclesia, et longe aliam videbitis faciem breui apparituram! Nam, perditis hisce libris, et ex tenacibus pastorum manibus extortis, id credent sacerdotes sibi negotii dari, vt literas colant, et ingenium subigant, et conentur ipsi mentem diuinorum librorum peruestigare

ERGO

y) *Postillorum nomine veniunt homiliae, quia post illa quae ex sacra scriptura praelecta fuerant, coetibus praelegebantur.* Vid.

FFAFF. *Instit. Hist. Eccles.* p. 426.
Add. GOD. VVEGNER. *Disp. de Postillis Eccles.* (Regiom. 1700) aliosque complures

ERGO igitur cognouimus, quae austerius et iniquius fuerunt dicta, ac declamata. Iam et alteram, agite lectores, partem audiamus. Atque primum quidem a vero non abest, *homiliaria* huius generis, multorum desiderium et ignorantiam sustentare. Laudabili quidem consilio primum facta sunt, ut saeculo octauo, in illa densa rerum diuinarum barbarie, sacerdotum inscitiae succurreretur. Praestabat enim BEDAE et CAROLI M. tempore, qualescunque, quam nullas, habere interpretationes, ut earum ex recitatione rudis plebecula erudiri posset. Haec et causa fuit, quare sub initium sacrorum instauratorum LVTHERVS, intelligentissimus vir, retineri eas voluerit. nempe ob miram, quae tum erat, hominum doctorum penuriam. Deinceps, aucto in immensum numero librorum talium, z) his vitulis ararunt pastores multi, et vtilibus aliorum laboribus male vsi sunt, immo hodie abutuntur. Nam ex pigritia quum sua afferre nolunt meditata, satis habent, vel integrum recitasse sermonem ex vno libro, vel ex pluribus centonem fecisse. Quae inepta et praua fraus non potest non studio pietatis detrimento magno esse. Interim tamen illa omnia, ad euincendum, abrogandas esse pericopas, parum faciunt. Nam ut taceam, idem fieri posse, etsi alii textus praelegantur; saltem id addam, tale crimen ab ecclesiae ministro docto, et coetum suum amante, abesse, et in fucis tantum nonnullis, ignauo pecore, confidere, a praefepibus sacerdotum arceendis. Sed quum abusus horum hominum nihil detrahit praestantiae et vtilitati bonorum super his pensis librorum, ita vero extare omnino debent homiliaria huiusmodi,

VT

z) Mirum est, illos adeo, qui valde declamarunt aduersus homilias, numerum *posillatorum* auxisse. Exemplo est GOTTFR.

ARNOLD, qui *Posilla* non vna edidit, in quae insigni tamen animi impotentia inuectus erat in *Hist. Eccles. et Haereticorum*

vt quod domi legant cum suis, habeant rudiores. Quid? quod etiam doctis viris magno esse ea vsui possunt. a) Nam praebent occasionem plura meditandi, et modum atque viam orationes cum fructu habendi docent. Non enim omnibus Deus omnia largitur, sed certam unicuique admetiri mensuram solet

IIAM, QVI fastidium cieri credunt penes auditores, quod non alia subinde recurrunt pensa; fallitur certo, nec fecunditatem horum pensorum, nec sacri peritiam oratoris, super iisdem non eadem afferentis, b) considerant. Neque etiam fieri potest, (sicut volunt,) vt propter id oriatur contemptus diuini cultus: Dicunt, multos existimare, sufficere, si priuatim legant orationem sacram. Nam qui cogitant, quam arte teneantur, etiam externe Deum colere, hi magno gaudio intersunt hominibus sacerdotum sapientium, qui coetus docent, consolantur, exaedificant, et vitam Christianorum sanctiorem reddunt. Denique III) his particulis stabilitis, toti ecclesiae libertas non tollitur, causae si fuerint graues, eas abrogandi. Interim, illis seruatis, non magis etiam circumscribitur eius potestas, quam aliis ritibus, quos circa adiectis seruari solet

XX

SED TAEDET propemodum, plura, momenti nec ipsa grauioris, adscribere. Vnicum tamen est quod praetermittere nolimus. Vt enim probro afficiant dictas portiones, eas referunt inter fermentum ecclesiae Romanae ac Papisticum, coetu ex Protestantium tollendum. Primus, qui isthoc nomine illas reprobauit, THOMAS MVNZERVS c) fuit. Reliqui dein-

a) Egregios homiletas, praeter alios, recensuerunt PFAFF. *Hist. Theol. Lit. Lib. V, §. 4, p. 360*: et FR. ANDR. HALLBAUER, in libro commendando, *Vnter-*

richt zur Klugh. erbau. zu predigen. P. I, C. I, §. 10, p. 42 f

b) Vid. *Diss. nostram §. XII, p. 41 Lit. c*

c) In libello Teutonico, qui inscribitur

deinceps sequuti sunt. Est autem iam supra explicatum, LUTHERVM emendandis in sacris purgandisque a deprauatione Pontificiorum, abiici eas noluisse ob causas, quas prudentia theologi, sacra emendantis, postulabat. Opus tum erat *συγκαταβάσει*. Retinendae erant Euangeliorum et Epistolarum portiones, vt aliorum labores adhiberi potuerint a sacerdotibus imperitis. Quale igitur est, quod remansit eo in ritu Pontificium? *d)* Illudne quaesumus, quod *ἀποσπασματα* decerpuntur ex libris diuinis? sed, nonne autem et Christus et reliqui doctores Christiani, nemo quos Papiſmi inculsaerit, fecerunt idem? Num hoc, quod, sicut tempus et alia adiuncta ferunt, selecta sunt? atqui illud praecipue promouet emolumenta multorum, nec deprehendi potest quod parum probes! Nam qui in medio Papatu, saeculo demum nono, credunt, selectos fuisse certos textus, ignorantiam produnt, quod nos alia docent lectionarius HIERONYMI, et Kalendaria, capite primo *e)* adducta

RESTARENT pauca, quae dissentientes obuertunt. Dicunt, nonnullas pericopas esse ampliores, quam vt vna oratione sacra explicari possint. Quasdam ordinem turbare historiae sacrae: huius generis, diem festum Annunciationis Mariae faciunt, qui tempore, passioni Seruatoris sacro, celebretur. Denique alias esse, diebus, quibus dicatae sint, parum conuenientes: sicut illam, quae die festo secundo natalis Domini habeatur. cet. Sed nolumus autem in his repellendis tempus perdere. Potius haec atque alia eiusmodi, illis, qui in rebus paruis et mustaceo quaerunt laure olam, enodanda relinquimus

bitur *Ordnung des deutschen Amtes zu Alsted*, A. 1523, in quo lectionem pericoparum abrogari, docet B. VAL. ERN. LOESCHER, *Diss. de Th. Munzeri vita et factis*, §. V

d) Data opera de eo disseruit IOH.

HERM. AB ELSVVICH, *Comment. de Reliquiis Papatus, ecclesiae Lutheranae temere assuetis*, Cap. VI, §. 9, p. 239 seq

e) Vid. §. III, p. 8, nec non §. VI, p. 18 *Lit. b*

NOBILISSIMO ET ORNATISSIMO IUVENI

GEORGIO LIPP

IOH. BENEDICTVS CARPZOVIVS, D

χαίρειν καὶ εὖ πέρτερον

Inter eos cultores sanctiorum literarum, qui in Academia nostra diligentiae et doctrinae merentur laudes, non vltimum Tu, amice in primis chare, occupas locum, et multis exemplo praecis. Laudatorem habes huius industriae Ciuem et Hospitem Tuum, illustrem merito suo ac fama Virum, et elogia mea supergressum, Haebelinum, ICTum, Consiliarium aulae amplissimum. Testem habes etiam hunc hominem, cui duo per annos contigit Te videre in numero eorum, qui exegetin theologicam, sacram philologiam, et bonas literas apud me discunt. Ore, vultu, facie, et omni corpore alacritatem ac feruorem in literas prae Te fers: promte, quae nouiter augent Tuam cognitionem, excipis: et, quantum sperari de Te possit, satis prodis. Augurium eius spei capit haec commentatio Tua, digne scripta, et, meis aucta accessionibus, examini eruditorum permissa

Sunt quaedam argumenta, iam olim quidem bene exposita, quae tamen, praecipue nouo habitu repetita, gratiam habere et commendationem solent. Quapropter quum Ipse per Te animum appulisses ad hoc *ἔμπερα* excutiendum, existimaui, industriam Tuam potius ali, quam Te ad alia scribenda instigari, oportere. Praecipue quia vidi, Te ex historia antiqua adieciisse incunda lectu, laboreque etiam improbo

probo adduxisse sigillatim fidei et morum capita, in περιηροποις de quibus loqueris inuenienda. Id quod ultimum praesertim, nondum vidi, ab aliquo factum fuisse sic accurate

Ergo Te dignam exhibes nepotem Eliae Frickii, Aui Tui, meo auo, Iohanni Benedicto, maximopere accepti: dignum ἀνεψιόν Iohannis Frickii, Propatruui Tui, illius, qui olim ductu et praesidio Friderici Benedicti Carpzouii, Polyhistoris, eruditissimam praefationem, editioni Veteris Testamenti Graeci praemissam, elaborauit: dignum Te praestas cognatum Alberti Frickii, hodie Professoris et Pastoris Vlnensis, de cuius viri clarissimi amicitia ego gauisus sum in Academia Lipsiensi, quum in publica disputatione more Academico mihi opponeret. Quapropter, quum in familia Tua fuerint, qui meam gentem honore prosequerentur, sic eo mihi iucundius accidit, quod amorem gentilitium aduersus me conseruasti, nec indignum me habuisti, cuius ex praelectionibus disceres, et quem eligeres comitem in publica disceptatione

Igitur illud specimen Academicum, idque primum, nec suo in genere contemnendum, Tibi gratulor. Deum, sapientiae fontem ac largitorem, precatus, velit porro sua gratia et sancto Flamine adesse Tuis conatibus, et eos in gloriam nominis diuini, ecclesiae, Tuum, et Frickiae gentis honorem, perducere. Macste virtute coepta, doctrina, ingenio, pietate; et certissima praemia, recte et laudabiliter agendo, olim consequere. Non enim nescis, solam virtutem cumulari praemiis, et ore sermoneque optimorum hominum celebrari. Dab. Helmstadii, A. D.

XXII Octobr. A. I. S. MDCCLV

NOBI

NOBILISSIMO ATQVE DOCTISSIMO
DOMINO

GEORGIO LIPPIO

CIVI ET COGNATO SVO CHARISSIMO

S. P. D.

FRANCISCVS DOMINICVS HAEBERLIN, D

Praeclarum vero, amicissime LIPPI, Patronis et Cognatis TUIS specimen edis, qua ratione per biennium, et quod excurrit, tempus in alma Iulia Carolina transegeris, quantaque industria literarum studiis incubueris, ostendis. Semper mihi praeclara quaevis de TE pollicebar, quum TE MAIORUM TVORVM illustria et de Ecclesia Christi optime merita nomina incitarent, ut ingenii nervos intenderes omnes, ne indignus eorum progenie esses. Nec spem meam fefellisti. Ex quo enim ad nostram Academiam accessisti, haec cura TVA fuit praecipua, ut sincera in DEVM pietate, vita honesta et ad leges academicas composita, industria denique, diurna, nocturna, optimos quosque bonarum et sanctiorum literarum cultores aequares, et, si fieri posset, superares. Praeclaram, quam e Gymnasio patrio attulisti, copiam elegantiorum literarum, inprimis earum, quae viam ad altiora studia sternunt, adeo bene contulisti in vsus TVOS, ut ambitum scientiae theologiae, cui TEMET dicasti, faciliori modo emensus fueris. Laudant TE Venerabiles Amplissimique Academiae nostrae Professores theologi philosophique, quorum acroasibus summam cum diligentia interfuisti. Nec ego etiam TE possum non laudare, cuius Collegia in Historiam tam uniuersalem, quam Imperii Romano Germanici peratente auscultasti, probe gnarus, quam insignem etiam Studio-
sis Theologiae praestet usum cognitio omnis Historiae, quippe quae, (ut FRID. DE MARSELAER in Legato suo eleganter ac vere scribit,) palaestra prudentiae est, stimulus sapientiae,

nae, calcar virtutum, interpres dubiorum, memoria praeteritorum, speculum futurorum, praesentium fax et moderatrix: breuiter, compendium artis viuendi

Quo autem publice testatum redderes, quosnam in studiis altioribus feceris progressus; laudabilem morem secutus es Ciuium et Amicorum TVORVM meorumque, FRICKII, GE. CHRIST. et IOANN. FRANC. VVAGNERORVM, vt et HASLERI, qui et ipsi cum summa diligentiae vitaeque honestae laude in hac alma Iulia Carolina vixerunt, et adhuc viuunt, et subinde commentariolis in publicum emissis inclarescere coeperunt. Conscripsisti itaque elegantem de pericopis euangelicis et epistolicis Dissertationem, sub praesidio Summe Vener. CARPZOVII, Collegae et Amici mei honoratissimi, e cathedra publica ventilandam. Quod vt feliciter eueniat, multosque Patronos TIBI conciliet, est quod pie precor

Ceterum semper TIBI ob oculos pone magnorum Ecclesiae nostrae purioris Theologorum, CONR. DIETERICI, Abau mei; IOHANNIS, Patris, et ELIAE, Filii, FRICKIORVM, e quorum sanguine es profatus, nomina meritaque; et, quod huc vsque praeclare fecisti, id porro commendatissimum TIBI habe, timorem DEI, pietatem in TVOS Patronos et Praeceptores, vitam bene moratam, et indefessum plura in dies addiscendi studium. Sic utilis olim euades Patriae Ecclesiaeque, et gaudium excitabis Auiae et Matri TVAE dilectissimae, quae TVI, vrpote Patre Auoque dudum orbat, curam gerunt. Sic plausus mereberis honoratissimorum Cognatorum, quos inter honoris causa nomino S. Reu. FAVLHABERVM et FRICKIUM, in summa almae nostrae Patriae aede Praecones verbi diuini fidelissimos. Sic tandem etiam me semper habebis amicum, inque studia TVA promptum ac paratissimum. Vale, charissime Cognate, meique et amoris in TE mei nunquam obliuiscere. Dab. e Museo, die

XX O^o. A. C. MDCCCLV

AB: 153369

ULB Halle

3

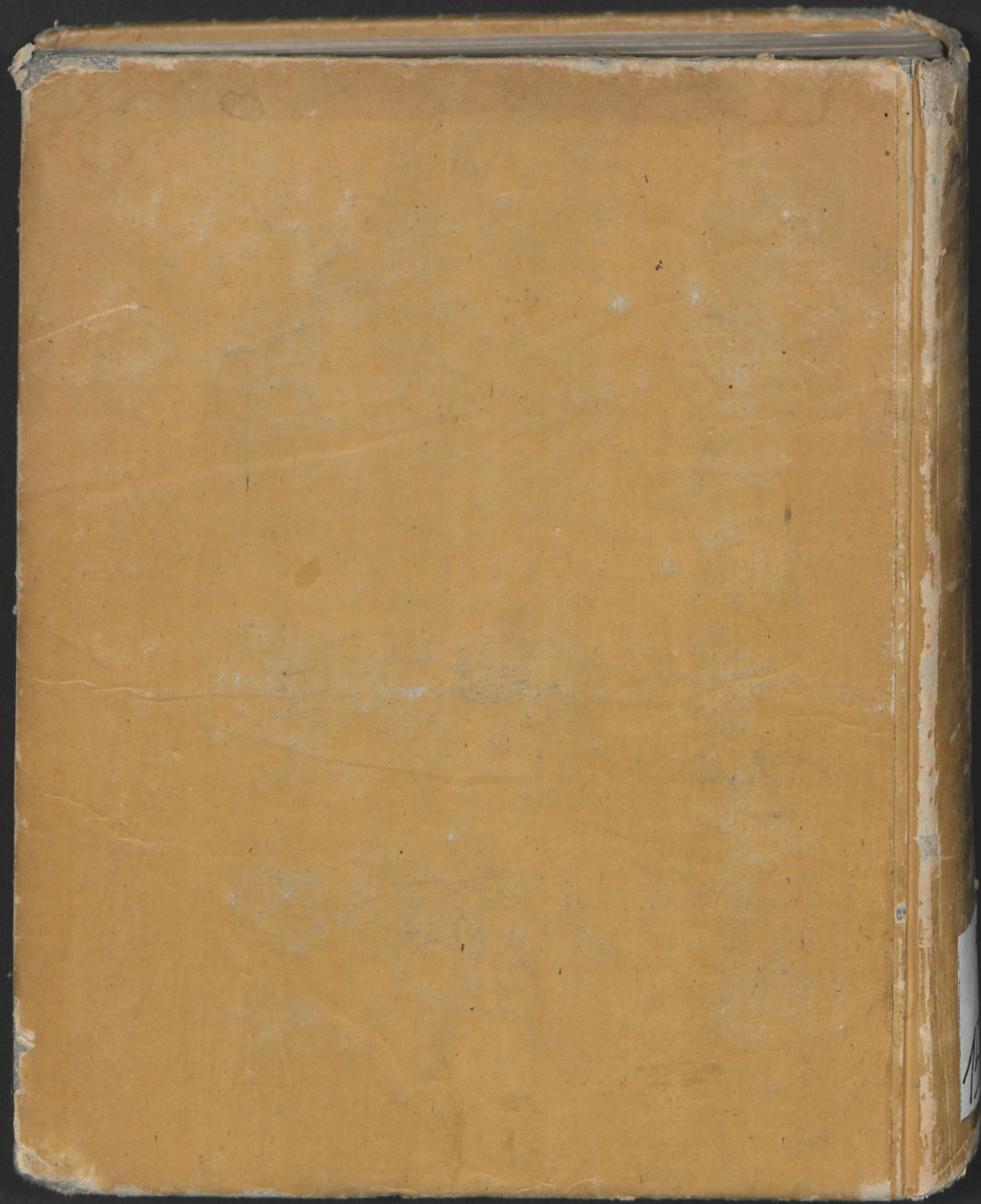
004 153 987

Sb,

R

DISSERTATIO HISTORICO ECCLESIASTICA
ET POLEMICA
DE
NON TEMERE ABROGANDIS
PERICOPIS EVANGELIORVM
ET EPISTOLARVM

QVAM
MENSE AC ANNO SAECVLARI II
MEMORIAE PACIS AVGVSTANAE SACR
A' D' XXV' OCTOBR' MDCCLV
PRAESIDIO
IOHANNIS BENEDICTI
CARPZOVII

S' THEOLOGIAE DOCTORIS ET EIVSDEM
PROFESSORIS PVBLICI ORDINARIJ AC
FACVLTATIS THEOLOGICAE ASSESSORIS
IN
AVDITORIO MAGNO THEOLOGICO

PVBlice TVEBITVR
A V C T O R
GEORGIVS LIPP, VLMENS
S' THEOL' CVLTOR ET DVC' SOC' TEVTON' MEMBR' ORD

HELMSTADII
LITERIS MICH' GVNTHERI LEVCKART